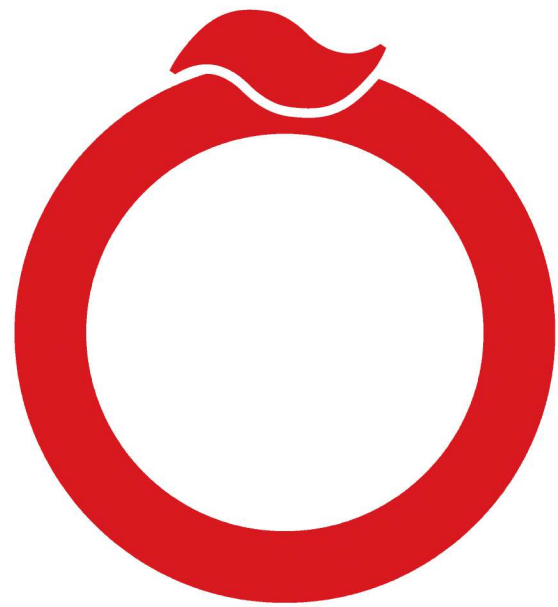

PETAJATE LEHT

Seljatame halloween'i!

Viljandi pärimusmuusika keskus ja August Pulsti õpistu kutsuvad oma Facebooki-kampaanias hoidma au sees rahvakalendri tähtpäevi ja meile võõra halloween'i asemel tähistama mardipäeva. **Lk 7**

LAPS KUI DIGIKODANIK

Kas olete linnatänaval kõndides märganud, kuidas üha rohkem inimesi on ninapidi nutitelefonis? Kui ise kõrvale ei pöikle, ei ole enam harv juhus seegi, et mõni neist pörkab sulle tänavasaginas lihtsalt otsa. **Lk 4**

SISSERÄNDAJAD EESTI KOOLIS

Albaaniast pärit õpilane kirjeldas, kuidas tema kodumaal õpetaja tunnis suitsetas, jõi kohvi ja kasutas pidevalt nutitelefoni. Eestis sellist vaatepilti ei näe. **Lk 6**

NAABRITE LASTEAIAKOGEMUS

Spetsialistide leidmise probleem on Lätis ja Leedus sama terav nagu meilgi. Soomes saavad kõik lapsed abi õigel ajal. **LK 10**

Klassiõpetaja on Eesti Vabariigi üks tugevamaid lülisid

PROFESSOR MATI HEIDMETS ÜTLES 27. OKTOOBRI TLÜ-S PEETUD KONVERENTSIL „60 AASTAT KÕRGHARIDUSEGA KLASSIÕPETAJA ETTEVALMISTUST“, ET KLASSIÕPETAJA ON EESTI VABARIIGI ÜKS TUGEVAMAID LÜLISID.

RAIVO JUURAK

Oleme harjunud rääkima Eestist kui digimaast, kuid Eesti tegelik riik on hea alg- ja põhiharidus, märkis professor Heidmets aastapäevakonverentsil. Ta rõhutas, et just hea põhiharidus on meie riigi lipulaev ja firmamärk ning miks mitte ka ekspordiartikkel. 60 aastaga on meil ette valmistatud üle kolme tuhande kõrgharidusega klassiõpetaja, kes on õpetanud lugematut arvu õpilasi ja teinud sellega ära tohutu töö. Kusjuures tugev pole olnud klassiõpetaja ettevalmistus mitte ainult Tallinna ülikoolis, vaid ka tema eelkäijates: Tallinna pedagoogikaülikoolis ja Tallinna õpetajate seminaris. Kahe aasta pärast on oodata veel üht juubelit – 1919. aastal hakati Tallinnas ette valmistama klassiõpetajaid. Läheneb selle roo. aastapäev.

ETTEKANDED

Kõrgharidusega klassiõpetajate 60. aastapäeva konverentsi esimeses pooles kuulati ettekandeid. Lisaks Heidmetsale leidis elavat vastukaja TTÜ geenitehnoloogi Andres Veske esinemine. Ta kõneles teemal, mis on alati vaidlusi esile kutsunud: mil määral määravad inimese hariduse ja saatuse tema geenid ning mis mõju on kasvatusel ja elukeskkonnal. Geenide väga suure mõju kohta tõi ta piltlikke näiteid teineteisest lahus üles kasvanud kaksikute uuringutest. Näiteks kaks 40-aastast meeskaksikut kasvasid üles täiesti eraldi, armastasid mõlemad kanda rohelist kivi sormust, hakkasid mõlemad vabatahtlikuks tuletoorjaks jne. Teisalt tunnistas Andres Veske kasvatuse ja keskkonna suurt mõju inimese arengule. Ta võrdles geene nootidega: ühtede ja samade nooti-

Ülikooli aulas peetud ettekannete lõpus jäid fotole HTM-i üldhariduse peaaekspert Imbi Henno, emeriitprofessor Maie Vikat, muusikaõpetuse didaktika dotsent Maia Muldma, emeriitprofessor Leida Talts ning Innove keelekümbuse peaaekspert Maire Kebbinau.

Tallinna ülikool on viimaste aastate jooksul nii palju muutunud, et osale vilistlastest korraldati oma vana hea *alma mater*'i uutes korpustes ekskursioon. **FOTOD: RAIVO JUURAK**

de järgi saab mängida nii klassikat kui ka džassi ja erilise kõla annab just kasvatus. Kolmas tahk inimese hariduses ja arengus on aju neurobioloogiline areng – seda toetab just kasvatus ja keskkond. TLÜ-s klassiõpetaja ettevalmistuse saanud Jan Kaus rääkis õpetajatööst kirjaniiku pilguga – mõlemad töötavad ju sõnaga. Teda kuulati samuti suure tähelepanuga, sest oma ettekande oli Kaus üles ehitanud interpretatsioonile. Kas ja kuidas sõna omandab tähenduse, kuidas kuulaja suudab kuulnud enese või teiste jaoks interpreteerida ning mil moel

mõistetu kujundab tema valikuid elus.

Aastapäeva teise poolde jäi seitse teematuba. Enamikus neist arutati mingi haridusprobleemi üle. Näiteks kuidas kooli ja lapsevanemate koostööd edendada? Mida teha, et klassiõpetajad meeldias rohkem sõna võtaksid? Mil viisil on algõpetus tõenduspõhine? Kuidas rakendada klassiõpetajad probleemõpet? Jne. Üks rühm klassiõpetuse eriala üliõpilasi tegi vilistlastele Tallinna ülikooli korpustes ekskursiooni. Ülikool on nimelt nii palju muutunud, et mõni vilistlane vajab seal liikudes teejuhti.

Teine ekskursioon tehti ajalukku. Nimelt näidati TLÜ pedagoogika arhiivmuuseumis 19. sajandi lõpu koolipäeva. Õpe käis siis valdavalt vene keeles, mistõttu laste teadmised ei saanud olla väga laialdased ja sügavad. Koolmeister oli sunnitud oma töö kõrvalt lisateenistust otsima näiteks vallakirjutaja, tisle-ri või kingsepana.

JÄRGMISED ÜLESANDED

Pole kahtlust, et klassiõpetajad on Eesti hariduse lipulaev ja firmamärk, kuid päris pilvitu pole taevast nendegi pea ko-

hal. Alles viis-kuus aastat tagasi otsisid koolid Õpetajate Lehe kuulutuserubriigis klassiõpetajaid väga harva. Viimasel aastatel on see rubriik aga just klassiõpetaja kuulutus juunist augustini tihedalt täis. Põhjus on klassiõpetajate nappus. Väidetavalt on Eestis praegu puudu üle 30 klassiõpetaja ning nende asemel töötavad koolides vajaliku ettevalmistusega inimesed. Mida siis teha, et klassiõpetajaid rohkem oleks, et näiteks rohkem noori klassiõpetajaks õpiks?

TLÜ haridusteaduste instituudi algõpetuse dotsent Airi Kukk loodab, et koolid lähevad üha rohkem üle nüüdisaegsele õpikäsitusele ja see hakkabki tekitama rohkem huvi õpetamise vastu. Ta on näinud, missuguse hasardiga gümnaasiumiõpilased projektülesandeid lahendavad, viies tundi juba poolenisti ise läbi. Uued õppeviisid peaksid küll suurendama noorte huvi õpetajaks õppimise vastu, arvab Airi Kukk.

Teiseks peab dotsent Airi Kukk oluliseks, et ka täiskasvanutele, kes teevad oma elus korrektsioone ja valivad väljakutseid, pakutaks soodsaid võimalusi klassiõpetajaks õppida. Need on täiskasvanud, kelle õpitee on katkenud või kellele ei paku eelnevalt omandatud haridus tööga rahulolu. Neile peaks pakuma kaugõpet, tsükliõpet või mõnd muud tasuta õppevormi. Varem selline võimalus TLÜ-s oli ja kahe viimase vastuvõtu ajal oli konkurents klassiõpetaja eriala tsükliõppesse isegi suurem kui päevaõppesse. Paraku möödunud aastal tsükliõpe rahapuudusel suleti. Klassiõpetaja eriala tsükliõpe nõuabki ülikoolilt päris palju raha. Mis oleks lahendus? Airi Kukk ütleb, et klassiõpetaja erialal on vaja taastada laiendatud õpperühm, millest üks osa oleks tsükliõpe. Ministeerium peaks ülikoolile siin lisaraha andma, sest õppekava läbimine nõuab väga mitme õppevaldkonna ettevalmistust.

Dotsent Airi Kukk lisab, et kiiresti on vaja aidata juba töötavaid klassiõpetajaid ka koolides kohapeal. Neile oleks palju abi klassiõpetaja ettevalmistusega mentorist, kes aitaks neil uue rolliga toime tulla. Aineteadmistega ei jää keegi esimese kooliastme õpetamisel hätta, kuid selle vanuseastme õpilaste vanuse iseärasusi tuntakse juba halvemini ja põhikoolilapse õpetamise metoodikas vajatakse samuti mentori abi. Seega on vaja ka õpetatud mentoreid välja koolitada.

Kujundav hindamine – kas numbritega või ilma?

■ KUJUNDAV HINDAMINE EI VÄLISTA NUMBRIPANEMIST, VIGADE ARVU VÄLJATOOMIST EGA TASEMETÖÖ EEST SAADUD PUNKTIDE KOKKULUGEMIST.

RAIVO JUURAK

Hindeid ei panda – seda on peetud kujundava hindamise peamiseks tunnuseks. Kui algul kaheldi, kas niimoodi on üldse võimalik lapsi õpetada, siis praegu enam mitte. Näiteks Tartus õpetatakse oskusi neid traditsiooniliste hinneteta juba kõigis koolides.

Kuid kujundavat hindamist saab rakendada ka numbrilistest hinnetest loobumata. Üks näide selle kohta on Tallinna reaalkool, kus põhikooliosas tehakse nii juba kaheksandat aastat kõigis õppeainetes. Reaalkooli praegused kaheksanda klassi õpilased on seega kogu oma kooliaja õppinud ainult kujundava hindamisega.

Kuidas numbritega kujundav hindamine välja näeb, sellest räägivad 1.–4. klassi õppealajuhataja Kati Kurim ning matemaatikaõpetajad Riin Saar ja Helli Juurma.

IDEE TULI GUNNAR POLMALT

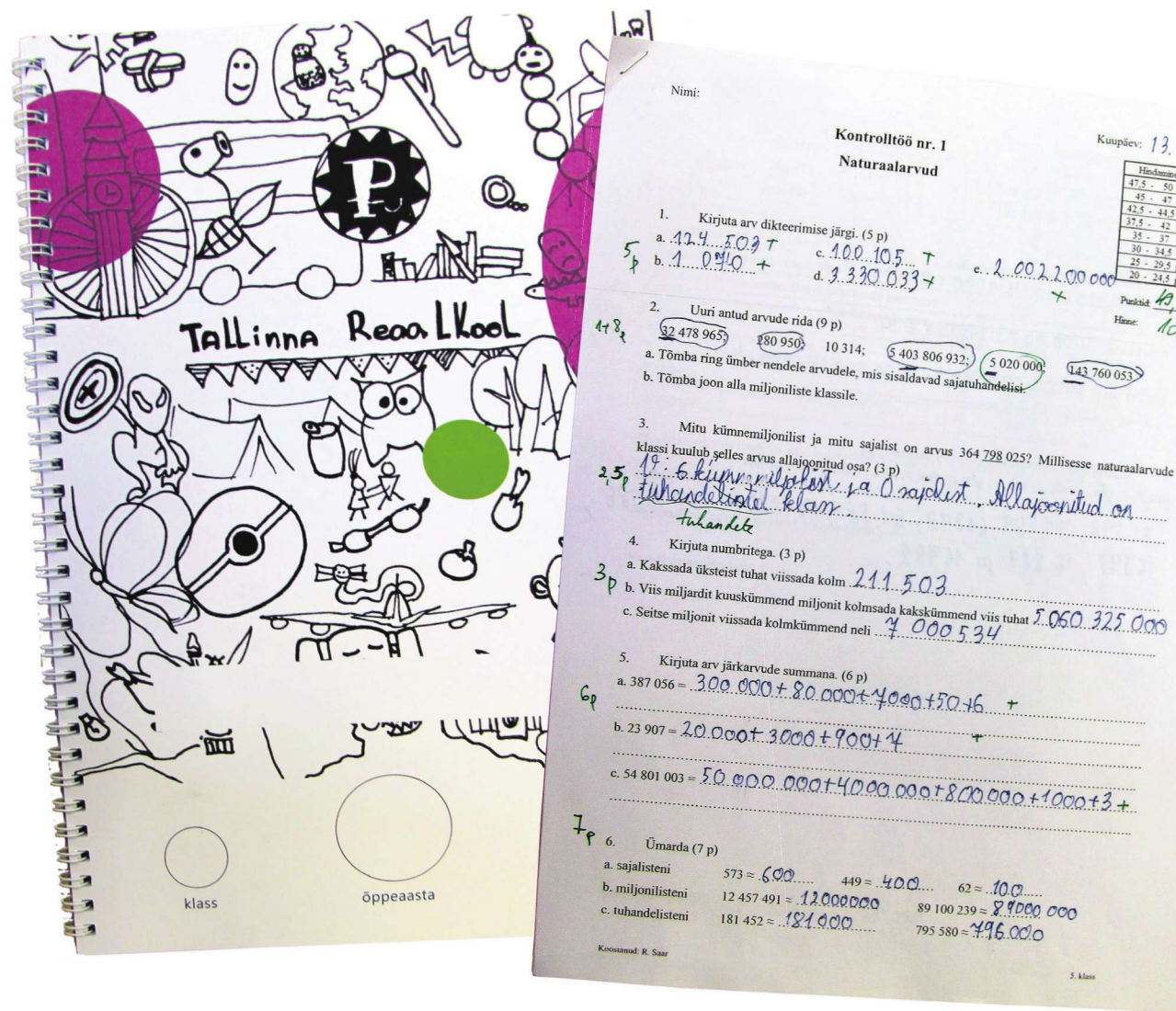
Õppealajuhataja ja klassiõpetaja Kati Kurim meenutab, et üheksa aastat tagasi leidis tollane direktor Gunnar Polma, et reaalkool peab kujundava hindamise kasutusele võtma. Alustada otsustati esimestest klassidest. Kõigepealt käidi tutvumas teiste koolide kogemusega. Nähtu meeldis, kuid algusest peale tundus, et reaalkooli jaoks on süsteem liiga „jutupõhine“. Reaalkool soovis midagi konkreetsemat ja pidi endale oma süsteemi välja töötama. See sündis pikka aega arutelude, paljude kogemuste vahetamise ja ka vaidluste käigus ning kõik võttis päris palju aega.

Kati Kurim: „Kujundava hindamise puhul räägitakse hinneteta õpetamisest. Lisatakse, et kõik peab toimuma positiivse sõnumi kaudu. Meie nii pehmed ei ole. Tõsi, algklassides me numbrilisi hindaid ei pane, kuid tööle märgime punkte või vigade arvu. Alates 5. klassist paneme taseme- ja kontrolltööde eest lisaks sõnalistele hinnangutele ka kümnepallisüsteemis hinde. Me ei ütle õpilasele ääri-veeri, et kui ta kodus natuke rohkem harjutaks, oleks tal tunnis ehk lihtsam. Oleme konkreetsed. Kui ei oska – pead õppima. Korrutustabel ei ole selge – õpi! Ei mingit pikka juttu. See on reaalkooli nägu. Elus tuleb ette nii edu kui ka ebaedu ja mõlemaga peab laps õppima juba koolis toime tulema.“

NUMBER POLEGI PEAMINE

Kati Kurim meenutab, et kaheksa aastat tagasi kujundavale hindamisele üle minnes mõtles ta, et tuleb muuta vaid hindamissüsteemi. Töö käigus aga selgus, et muutub kogu õppimine ja õpetamine.

Mis on siis reaalkooli hindamises kaheksa aastaga muutunud? Miks on neil tegemist ikkagi kujundava hindamisega, ehkki traditsioonilistest numb-

Õpilaste enda kaanekujundusega klassipäevik.

FOTOD: RAIVO JUURAK

ritest pole loobunud? Kati Kurim, Riin Saar ja Helli Juurma toovad selle kohta mõned selgitavad näited.

T, P, O ehk õpitulemustele hinnangu andmine. Tööde tagasisideandmisel kasutatakse õpitulemustele hinnangu andmist, kasutades tähti. T tähendab „Tean, oskan kasutada“. P – „Pean veel harjutama“. O – „Oskus omandamata“.

Enesehindamine. Tööle annab kõigepealt hinnangu õpilane ise, tuginedes õpitulemustele. Ka tunnistusel on iga aine lahti kirjutatud õpitulemustena, millele annab hinnangu (T, P, O) lisaks õpetajale ka õpilane ise.

Üksteise hindamine. Tihti hindavad õpilased ise üksteise töid, kas paarikaupa või rühmas, ning põhjendavad oma hinnangut.

Kommentaariid. Alates 5. klassist hakatakse suuremaid töid hindama kümnepallisüsteemis, kuid igal hindel on juures õpetaja kommentaar. Õpilane saab tagasisidet, mis tal läks hästi, kus oli probleeme ja millele peab ta edaspidi tähelepanu osutama.

Arvestuspunktid. Kokkuvõtvate tasemetööde puhul tuuakse välja ka see, mitu punkti õpilane oma töö eest sai. Kui sai kõigest 70 punkti 100-st, kuid ületas oma senist taset, siis tunnustatakse seda kirjalikult.

Selliseid hindamises toimunud muutusi toovad reaalkooli õpetajad välja kümnete kaupa. Näeme, et hindamine ja ka õppimine ise on muutunud palju põhjalikumaks. Õpitulemustel põhinev hindamine ja õpetaja kommentaarid innustavad õpilasi oma vigu põhjalikumalt läbi mõtlema.

Õpetaja Helli Juurma aga osutab, et headele õpetajatele pole see kõik uudis, sest intuitsioonilt on nad lähtunud samadest põhimõtetest juba ammu. Uus on ainult, et nüüd soovatakse neid põhimõtteid kõikidele koolidele ja õpetajatele.

LAPS EI KARDA TUNDI TULLA

Küllap mõnigi lehelugeja mäletab, millise hirmuga tema klassikaaslane kunagi matemaatikatundi läks, sest seal võis saada paari väikese vee pärast halva hinne. Matemaatikaõpetaja Helli Juurma kinnitab, et kujundava hindamise puhul ei ole hinne enam koll, mille ees laps hirmu tunneb. Hinnet ei tajuta karistusena. Helli Juurma rõhutab, et tema jaoks ongi kujundava hindamise puhul kõige olulisem just hirmu mahavõtmine. Ilma hirmuta keskkond soosib õppimist. Kui laps mõnda asja ei oska ja kardab, et kurvastab sellega oma vanemaid, ütleb õpetaja talle: „Ära kurvas- ta, et sa veel ei oska, me ju alles õpime.“

VIGADEST ÕPPIDA ON OK

Matemaatikaõpetaja Riin Saar peab kujundava hindamise puhul väga oluliseks vigadest õppimist. „Mäletan oma kooliajast kontrolltöid, mille hindeks

Õpilase kontrolltöö, mille nurgal on hindamisjuhend.

sain kolme kahe miinusega, ehkki tegemata oli jäänud vaid üliväike osa kogu tööst. Oleksin tahtnud väga teada, mis suure vee ma tegin, et hinnat pidi nii palju alla võtma, kuid tollal ei selgitatud. Nüüd oma õpilasi õpetades märgin alati töö lõpus ära, kus olid suuremad vead ja millele on vaja edaspidi tähelepanu pöörata. Õpilased peavad mõistma, et oma vigadest õppimine on OK,” selgitab Riin Saar.

Enamasti vaatab Riin Saar vead õpilasega üheskoos üle, et näha, kas õpilane on oma vigadest ikka aru saanud. Ta ei lase õpilast enne seda uuesti teha tegema. See on tähtis, sest matemaatikas kasutatakse kõike, mida algklassides ja põhikoolis omandatakse, gümnaasiumi lõpuni ja ülikooliliski.

ÕPILASE ENDA EESMÄRGID

Kati Kurim: „Mina pean kujundava hindamise juures väga oluliseks, et õpilane seab endale ise õppe-eesmärgid. Seda tuleb neile muidugi õpetada. Näiteks algklassides räägime õpilastele, mida ja kuidas me õpime. Mida väiksem laps, seda lihtsam keeles tuleb seda selgitada. Uus oma kooli 1.–4. klassi päevik võimaldab õpilasel reedeti kirjutada nädalast kokkuvõtte ja seada järgmiseks nädalaks eesmärgid. Nii harjutab ta endale eesmärgi seadmist. See ei pea ole-

SOOVITAV LUGEDA

- **Õppimist toetav hindamine – artiklikogumik**
http://www.curriculum.ut.ee/sites/default/files/ht/oppimist_toetav_hindamine_kokkui.pdf
- **Hinneteta õppimise kogemus Taanis**
<https://www.postimees.ee/460268/kuidas-saada-hakkama-hinneta-ja-koolikatseteta>
- **Professionaalne õppimine ja hindamine**
<http://www.assessmentforlearning.edu.au/default.asp?id=912>

Kati Kurim, Riin Saar ja Helli Juurma kinnitavad, et kujundav hindamine on toonud nende kooli varasemast pingevabama õhkkonna.

KATI KURIM:
ME EI ÜTLE ÕPILASELE ÄÄRI-VEERI, ET KUI SA KODUS NATUKE ROHKEM HARJUTAKSID, OLEKS SUL TUNNIS EHK LIHTSAM. MEIE OLEME KONKREETSED. KUI EI OSKA – PEAD ÕPPIMA.

ma seotud õpitulemustega. Näiteks ühe õpilase eesmärk oli, et sel kuul ta tun- di ei sega.”

ÕPILASE ENDA VASTUTUS

Kati Kurim: „Varem oli nii, et kui laps läks nõrgema kontrolltööga koju, siis lapsevanem kirjutas õpetajale ja uuris, miks selline hinne. Lapse tulemuse eest vastutas justkui lapsevanem. Kujundava hindamise puhul laseme me lapsel endal oma töö õnnestumise või ebaõnnestumise põhjused läbi mõelda, ja seda isegi mitu korda. Kui matemaatikas on kontrolltöö tehtud, siis märgib õpilane ise oma töö lõppu, kuidas tal see tema enda arvates läks ja mis põhjustel. Selle- ga peab ta veel kord läbi mõtlema, mida ta tegi, mis on tema tugevad ja nõrgad küljed. Alles pärast seda annab õpetaja oma hinnangu. Kui õpetaja annab parandatud töö õpilasele tagasi, siis toimub töö analüüs. Õpilasel on võimalus küsida õpetaja hinnangute kohta. Seejärel viib õpilane kontrolltöö koju ja selgitab oma vanematele, mis on tema töös õigesti ja mida ta peab veel harjutama. Laps õpib rääkima, mida ta õppis, mis õnnestus, mis ebaõnnestus. Vanem on ainult toetav pool.

Kui laps ei oska vanematele selgitada, küsib ta õpetajalt abi. Pärast kõigest arusaamist selgitab ta oma vanematele oma kontrolltööd uuesti. Sellega õpib ta veel kord matemaatikat selgitama.

Kõige olulisemaks muutuseks peavad reaalkooli õpetajad seda, et õpilased mõistavad paremini, mida nad õpivad, ning suudavad ennast analüüsida.

RIIN SAAR:

ÕPILASTE VÄLJENDUSOSKUS JA ANALÜÜSIVÕIME ON PARANENUD, SEST NAD PEAVAD OMA TÖÖDE NÕRGAD JA TUGEVD KÜLJED VÄLJA TOOMA, LAPSEVANEMALE RÄÄKIMA, MIS NEIL ÕIGESTI VÕI VALESTI LÄKS, KLASSIKAASLASTE TÖID HINNATES PEAVAD NAD OMA HINNANGUID VEENVALT PÕHJENDAMA.

Et toetada õpilase analüüsioskust ning suunata teda oma asjade eest vastutama, on Kati Kurim ja Riin Saar võtnud kasutusele süsteemi, kus kontrollitöö tulemus kantakse e-kooli alles pärast seda, kui töö on kodus ette näidatud.

MIDA ON KUJUNDAV HINDAMINE ÕPILASELE ANDNUD?

Riin Saar: „Õpilaste väljendusoskus ja analüüsivõime on paranenud, sest nad peavad oma tööde nõrgad ja tugevad küljed välja tooma, lapsevanemale rääkima, mis läks õigesti ja mis valesti, klassikaaslaste töid hinnates peavad nad oma hinnanguid veenvalt põhjendama. See kõik on arendanud nende väljendusoskust ja analüüsivõimet. Aga eks me õpetajatena oleme ise ka õppinud kujundava hindamise süsteemi parimini rakendama ja seegi on parandanud õpilaste tulemusi.”

Kati Kurim: „Ma pole selle kaheksa aasta jooksul näinud ühtki õpilast, kes oleks oma töö tulemuse pärast nutnud. Ja õpilaste analüüsioskus on tõesti arenenud. Kui mu enda 2. klassis käival lapsel mõni töö ebaõnnestus, siis nägin, et ta küll kurvastas, et sai vähem punkte, kui lootis, kuid oskas põhjusi adekvaatselt analüüsida ja rääkida, mida veel harjutama peab.”

Helli Juurma: „Kujundav hindamine muudab ka õpetajaid. Olin vahepeal paar aastat koolist eemal ja kui tagasi tulin, tajusin kohe, kui erinevalt suhtutakse hinnetesse. Muutsin siis ka oma õpetamise stiili.”

Kati Kurim: „Ka lapsevanemate suh-

tumine on muutunud – hinne pole neile enam peamine. Kui vanasti küsis lapsevanem koju jõudnud lapselt, mis hind see sai, siis nüüd küsib ta, mida laps koolis tegi.

Mõned õpetajad kardavad, et kui kahtesid ei panda, siis lapsed ei õpi. Koolitustel on see üks sagedastest arvamustest. Kui õpetaja usub, et hirm kahe ees paneb lapse õppima, siis peab ta peeglisle vaatama ning esitama endale küsimuse „Mis on pildil valesti?”.

Eraldi küsimus on muidugi lapsed, kes tõesti ei soovi pingutada. Nendega tegeleme niisamuti nagu kõik teised koolid: vestlused õpilasega, arutelud koos lapsevanemaga, õpiabi jne. Me ei oota ära, millal tunnistuselt on näha, et lapsel on raskusi, vaid hakkame varakult tegutsema.”

KIRJELDAV HINDAMINE VÕTAB JU PALJU AEGA!

Seda väidetakse pea igal kujundava hindamise koolitusel. Reaalkooli õpetajad aga ütlevad, et iga aastaga kulub kirjeldavale hindamisele aega vähem, kui mõelda loovalt. Nad toovad aja kokkuhoiu võimaluste kohta mõned näited.

T, P, O. Õpetaja annab õpilase tööle hinnangu, kasutades märke T, P, O. Neid kasutades pole vaja pikalt kirjutada, et „tead, saad aru, oskad kasutada” jne. Selliseid kokkuleppelisi märke võib klassis kasutada mitmeid.

Üksteise tööde parandamine. Näiteks viiest õpilasest koosnev rühm loeb üks-

HELLI JUURMA:

HEADELE ÕPETAJATELE POLE KUJUNDAV HINDMAINE UUDIS, SEST INTUITIIVSELT ON NAD LÄHTUNUD SAMADEST PÕHIMÕTETEST JUBA AMMU. UUS ON AINULT SEE, ET NÜÜD SOOVITATAKSE NEID PÕHIMÕTTEID KÕIKIDELE KOOLIDELE JA ÕPETAJATELE.

teise tööd läbi ja annab neile põhjendatud hinnanguid. Õpilased hindavad üksteist väga õiglaselt, oma sõpradele nad allahindlust ei tee.

Üksteise õpetamine. Osa õpilasi saab alati oma töö teistest varem valmis. Reaalkoolis on korraldatud nii, et kiiremad aitavad aeglasemaid. Kes vajab ülesande lahendamisel abi, tõstab lihtsalt käe ja kiirem õpilane läheb talle appi.

Õpetajate koostöö. Paralleelklasside õpetajad jagavad omavahel kontrollitööde materjale, tagasisidelehti jpm, mida nad on ise välja töötanud. See hoiab palju õpetajate aega kokku: tunni ettevalmistuse aeg lüheneb ja rohkem on aega panustada õpilast toetavasse hindamisse.

Excel. Riin Saar meenutab, et esimesel kujundava hindamise aastal liitis ta kontrollitööde punkte ja leidis protsentide kalkulaatoriga. Nüüd teeb Excel selle töö ära ühe hetkega. Kui sisestada Excelisse ka õpitulemuste T, P ja O, on valemite abil võimalik genereerida ka sõnaline hinnang töö kohta. Lisaks annab Excel ruttu ülevaate nii iga üksiku õpilase kui ka kogu klassi õpitulemuste kohta. Seal saab kiiresti võrrelda õpilase praegusi ja eelmiste aastate tulemusi – nii on võimalik ruttu välja selgitada suuremad augud õpilase teadmistes. Exceli põhjal on õpetajal lihtne õpilastele ka poolaasta hinnanguid anda.

KÜSIMUS JA VASTUS

Kuidas lapsevanemad numbrite puudumisse suhtuvad?

KARIN LUKK

Tartu Kivlinna kooli direktor

Eelmise õppeaasta lõpul, pärast kolmeaastast numbriteta hindamist, küsisime ühel arutelul, kas meie kool peaks minema tagasi numbritega hindamise juurde. Seda ei soovinud õpetajad ega lapsevanemad. Ka õpilaste tagasiside on positiivne. Meil on igal aastal eri õppeainete tagasisideküsitlus. Kui varem jäi näiteks kehalise kasvatusse hinnang kuskile 3,5 juurde (viiepalliskaalal), siis sellel aastal oli see 4,8. Õpetajate päeval said kehalise kasvatusse õpetajad kõige suurema aplausi. Seejuures on õpetajad ja õpieesmärgid ikka needsamad mis varem ning õpilasi jäetakse endiselt suvetöölegi, kui selleks on vajadus. Kehalise kasvatusse õpetajad ütlevad, et on ka ise numbritest loobumise mõju märganud – lapsed teevad parema meelega kõike kaasa ja lapsevanema tõendiga puudumisi on jäänud vähemaks.

Praegu on meil numbrivaba hindamine muusikas, tehnoloogiaõpetuses, kehalises kasvatuses, kunsti-, ühiskonna- ja inimeseõpetuses ning informaatikas. Esimesest üheksanda klassini. Esimeses kooliastmes on kõigis ainetes ainult sõnaline tagasiside.

LUULE NIINESALU

Peetri põhikooli direktor

Meie koolis on kujundav hindamine viienda klassi lõpuni ja kuuendast alates tuleb numbriline. Hoolekogu selle aasta esimesel koosolekul tegid lapsevanemad ettepaneku, et alates järgmisest õppeaastast võiks Peetri koolis andeainetes anda sõnalist ja kirjeldavat tagasisidet kuni põhikooli lõpuni. Õpilased ja lapsevanemad suhtuvad kujundavasse hindamisse hästi.

Head ja toetavat tagasisidet saame vanematelt pidevalt. Ühe õpilase vanemad tänasid hiljuti õpetajat väga hea tagasiside eest. Nad ütlesid, et neil on täielik ülevaade sellest, mida õpitakse, mis on nende lapsel selge ja mida ta peab veel õppima. Nad ütlesid, et numbriliste hinnete puhul teaksid nad ainult seda, kus asetseb nende laps teistega võrreldes.

Mäletan, kuidas ühest teisest koolist meile tulnud õpilase vanemad olid suures pinges. Eelmises koolis sai nende laps juba esimeses klassis negatiivseid hindeid ja oli kaotanud tahte õppida. Õppeaasta lõpus olid neil vanematel aga liigutuspisarad silmas. Nad küsisid, mis imet meie õpetajad teevad. Nende laps ei kartnud enam eksida ja oli hakanud jälle pingutama.

Kuna tagasiside saamine ja andmine on oluline, siis töötab meie koolis ka tagasiside tööühm, kus õpetajad räägivad, milliseid tagasiside võimalusi nad kasutavad, et õpilaste saavutused pareneksid ja säiliks motivatsioon õppida ja pingutada.

REELIKA TURI

Tallinna Pelgulinna gümnaasiumi õpetaja

Lapsevanemate e-kirjadest loen välja, et suhtutakse hästi. Üks kiri oli umbes niisugune: „Tere, õpetaja. Meil on nüüd sõnaliikide määramine peaaegu selge. Natuke ajame veel sassi ase- ja küsisõnu (ma ei saa ise ka neist päris täpselt aru). Nimi-, omadus- ja tegusõnadest saab ta üksikute sõnade puhul väga hästi aru, kui on aga lause sees vaja öelda, siis teeb vigu. Millal saab vastama tulla?” Olin kirjutanud selle õpilase tunnikontrolli juurde kirjeldava hinnangu. Lapsevanem luges seda e-koolis ning aitas lapsel õppida. Kui e-koolis oleks olnud lihtsalt number 4, oleks ta ilmselt öelnud: „Ah neli. Olgu! Tule sööma!” Ja laps oleks abist ilma jäänud.

Ka õpilased ise suhtuvad numbriteta hindamisse üha paremini. Kirjutasin ükskord ühe õpilase tööle mingi eksituse tõttu kirjeldava hinnangu asemel lihtsalt number viie. Segaduses õpilane küsis, mida see siis tähendab. Teda huvitas, miks ma ei kirjutanud, mida ta hästi tegi ja mis parandamist vajab. Andsin talle siis kiiresti suulist tagasisidet. Õpilane oli rõõmus ja mina veel rõõmsam, et õpilane ise ka tagasisidet tahab. Mõnedki õpilased, kes on algklassidest peale saanud kujundavat hindamist, lausa nõuavad sõnalist tagasisidet.

RIINA HARMA

Aruküla Vaba Waldorfkooli õpetaja

Waldorfkooli lapsevanemad suhtuvad numbriteta hindamisse väga hästi. Paljud just sellepärast oma lapse meie kooli toovadki. Meie lapsevanematele meeldib ka see, et nad on väga põhjalikult oma lapse õppimisse kaasatud. Kõikides klassides on iga kuu lastevanemate klassikoosolekud, kus räägime, mis läheb lastel hästi, milles nad peavad rohkem pingutama jms. Üheskoos vaadatakse kõigi laste viihikud ja tööd üle, et tekiks võrdlusevõimalus. Õpetaja selgitab lapsevanematele ka õppekava sisu ja õpieesmärgid.

Meie anname põhiliselt suulist tagasisidet. Õpilase päevikus meil kirjeldavaid hinnanguid ega numbrilisi hindeid pole, seal on tunniplaan ja kodused ülesanded. Alles kooliaasta lõpus saab ta oma arengut ja õpitulemusi kirjeldava kirjaliku tunnistuse. Alklassides eelistame suulisi hinnanguid, sest lastel on nii kergem. Meil on lapsevanem see, kes vastutab, mitte laps ise. 1.–3. klassi laps ei ole tõsiselt vastutusse veel võimeline. Kui me talle liiga vara ja palju vastutust anname, kannatab tema loomulik eakohane areng, koolirõõm ja loovus. See pärast piirdumegi suulise tagasisidega. Alles kolmandas kooliastmes hakkab õpilane endale ise eesmärgid seadma, tegevust planeerima ja oma tegevuse eest ka vastutama.

RAIVO JUURAK
Õpetajate Leht

Gümnaasiumi panus

Aastakümneid on ajalehed avaldanud riigieksamite punktide alusel gümnaasiumide ja kutsekoolide pingeridu. Ja aastakümneid on selle kombe vastu häälekalt võideldud. Minu arvates õiglaselt, sest panna ühte pingeritta tiheda vastuvõtuseelaga koolid ja igasuguse sõelata õppeasutused ei ole kindlasti õiglane. Piltlikult öeldes on see aerupaatide võistlus skuutritega. Loomulikult skuutrid võivad.

Nüüd on Innove koostöös Tartu ülikooliga töötanud välja gümnaasiumide võrdlemise uue aluse – gümnaasiumi panus õpilaste arengusse. Praeguseks on olemas juba nelja aasta andmed selle kohta, kui palju meie gümnaasiumid ja kutsekoolid on oma õpilastesse panustanud, kui palju neile n-ö lisaväärtust andnud.

Sellega seoses oli väike lootus, et ehk avaldavad ajalehed tänavu sellise koolide edetabeli, mille tipus on oma õpilastele kõige rohkem lisaväärtust andnud ja lõpus kõige tagasihoidlikuma panusega kool.

Kui üldse pingeridu teha, siis panuse järgi on kindlasti õiglasem. Panusest lähtumine tähendab ju, et üsna nõrga kontingendiga kool saab samuti anda oma panuse. Ongi tähelestatud, et viieliste õpilastega tegelevad koolid suhteliselt vähe, põhiline aur kulub mahajääjate järeleaitamisele.

Paraku ei ole edetabelite koostajad gümnaasiumi panust veel oluliselt pidama hakanud. Selgub, et mõned õpetajadki ei taha gümnaasiumide panuse väljaselgitamist väärtustada. Näiteks haridusfoorumi diskussioonilistis on võetud sõna kooli panuse väljaselgitamise vastu. Argumentideks on, et põhikooli lõpuhinna olevat väga erineva sisuga. Mõnes põhikoolis tähendavat viis töepoolsest viit, teises on kolmelisele viis välja venitatud. Pole lootagi, et see väljavenitatud viiega noor gümnaasiumis kiirelt areneks. Kuid süüdi jääb gümnaasium. Ja vastupidi – põhikoolist väga rangelt pandud kolmeaastase õpilasele on lihtne gümnaasiumis kiiresti edeneda. Väidetakse sedagi, et mõned lapsed õpivad koduõpetaja toel, käivad eksamiteks valmistumise keskuse kursustel jne. Statistika järgi on see kõik gümnaasiumi panus. Ka on väidetud, et suurima panusega kooli väljaselgitamisest pole mingit kasu, sest parim kool võib pidada oma edu võit n-ö äriladaduseks ja teised koolid ei saa temalt midagi õppida.

Ma ei tea, kas gümnaasiumi panuse hindamisel peab kõiki nii peeneid nüansse rõhutama. Miks me ei võiks võtta õpilaste lähtetaset natuke filosoofilisema rahuga ja lugeda nende taseme erinevused „lubatud vea” piiresse jäävaks. PISA järgi on ju kõik meie põhikoolid üsna head.

Laps kui tark digikodanik

MAARIS AAS
õpetaja ja tõlkija

Kas olete linnatänaval kõndides märganud, kuidas üha rohkem inimesi on ninapidi nutitelefonis? Kui ise kõrvalt ei pöikle, ei ole enam harv juhus seegi, et mõni neist pörkab sulle tänavasaginas lihtsalt otsa, sest kogu tema tähelepanu püsib sellel, mis toimub telefonis, mis iganes see siis ka on.

Ma olen näiteks viimasel ajal hädas oma suure koeraga jalutama minnes, sest mõni väiksema koera omanik on nii süvenenud oma telefoni, et ei märka mind ega mu pirakat malamuuti enne, kui koerad omavahel suhtlema hakkavad. Või on mõni väikelapse vanem telefoniga nii hõivatud, et ei pane üldse tähele, kuhu tema kolmeaastane on oma-päi kõndides välja jõudnud.

Kord pidin Kadrioru serval vaat et ataki saama, sest dobermanni jalutav meesterahvas oli end telefoni unustanud, suur ja kurja näoga koer aga takseeris ilmse huviga mu sääreluude seeditavust ning põgeneda polnud eriti kuhugi – ühel pool kõnniteed oli pidev autovoor ning teisel pool okkiline kibuvitsapõõsastik. Ei jäänudki muud üle, kui ise lärmu tõsta, et koeraomanik lõpuks telefonilt pilgu tõstaks ja mu elunatukse päästaks.

VANEMLIK EESKUJU

Kui selline olukord valitseb täiskasvanutega tänaval, siis pole imestada, et paljud laste ja noortega töötavad täiskasvanud kurdavad viimasel ajal ohtralt selle üle, kui palju aega lapsed telefonis veedavad. Ja nii see ju tõesti on – lastel on nutitelefoni tänapäeval juba maast madalast taskus.

See on hädavajalik suhtlemisvahend pika päeva tööl veetvate vanematega, kuid ka võimalus omaaegistega meelt lahutada sotsiaalmeediakanalid ja ühiseid internetikeskkondi kasutades ning

lõpuks, kui meelde tuleb, siiski ka tõhus abivahend õppimisel, kui last on õpetatud seda õigesti kasutama. Õpetada tuleb telefoniga ümberkäimist paraku ikka ei kellelgi teisel kui täiskasvanutel. Siinkohal retooriline küsimus: missugused eeskujud me lastele selles suhtes oleme?

Nutitelefonis plusspool on kindlasti see, et maailm koos kõigi oma lõputute võimalustega on ekraanipuudutuse kaudusel. Plusspoolele mahuvad suhtlemise kiirus ja tõhusus, mitmesugused õpiäpid, vajaliku info otsimise kiirus allikatest, mis võimaldavad õpiprotsessi tunduvalt kiiremaks muuta kui näiteks 20 aastat tagasi, e-õpikud, e-raamatud, audioraamatud, info kiire salvestamine ja palju muud vajalikku, mis mahub vaevata ühte nutividinasse ja taskusse.

Miinuspool on loomulikult see, et virtuaalmaailmas on selgelt oma oht – sõltuvuse tekkimine, tähelepanu hajumine, mitteakohased keskkonnad, ajaraiskamine jmt, millele laps sageli ei oska ise tähelepanu pöörata.

LUBA VÕI KEELA?

Mida saab õpetaja ette võtta? Kas ta üldse saab enam midagi ära teha või on see hetk käest lastud? Telefoni ärakeelamine näib andvat umbes sama efekti kui võideldas nätsunärimisega – keela, palju sa keelad, õpetaja silma all annab nätsu keele alla ära peita, aga niipea kui täiskasvanu selja pöörab, matsutab suu ikka täiskäärusel edasi. Ja enne see ei lõpe, kui laps saab ühel hetkel ise aru, et teatud olukorras on nätsu närida lihtsalt ebaviisakas.

Kui palju aega ja energiat tahame keelamisele kulutada? Ehk annab parema tulemuse see, kui õpetame lapse algusest peale vastutustundlikuks digikodanikuks? Tehnoloogial on edaspidigi kanda meie elus suur roll, seega tuleb ilmselgelt õppida sellega elama ja õpetada ka lapsi telefoniga kaasneva probleemistikuga toime tulema. Kõige olulisem on, et laps saaks sarnase signaali nii kodust kui ka koolist. Kui koolis kehtib võimalikult vähesel kasutamisel kokkulepe, aga kodus täidab telefon lapsehoidja rolli või vastupidi, siis kasutegur mõistmise mõttes on ilmselgelt nullilähedane.

KOLMEPOOLNE KOKKULEPE

Klassiõpetajana kehtib mul oma kuuen-dike ja nende vanematega juba teist aastat arenguevestluste ajal sõlmitud ja nüüd sügisel uuendatud kokkulepe, et

lapse telefon on koolipäeva jooksul kottis, mitte näpu vahel, isegi mitte taskus, et ei tekiks kiusatustki. Toonitan, et telefon pole mitte keelatud, vaid on kokkuleppeliselt koolipäeva lõpuni koolikottis.

Kokkuleppe juures oli kolm osapoolt: laps ise, tema vanemad ja mina õpetajana. Kokkuleppest kinnipidamisega enamasti probleeme pole, sest laps teab, et sama hoiak telefonikasutamise suhtes on nii vanemal kui ka õpetajal ja sellest peetakse järjepidevalt kinni. Selgitasime ka, miks sellist reeglit vaja on. Laps teab, et pärast 45-minutilise õppetundi on ajul vaja natuke puhata, et tunni jooksul kuulnud-nähtud info läbi töödelda ja n-ö settida lasta. Kui 10–15 minutit vahetundi kulutatakse selle asemel hoopis sõlviva ekraani silmitsemiseks, on aju järgmiseks õpetunniks, koolipäeva lõpust rääkimata, üleväsinud.

Kasutada võib telefoni koolipäeva jooksul siis, kui on vaja vanematega suhelda või kui õpetaja peab tunnis telefoni kasutamist vajalikuks, näiteks Kahooti või mõnda muusse õppimiseks vajalikku keskkonda sisselogimiseks. Kui hädavajalikud asjad on tehtud, libiseb telefon jälle koolikotti.

Pärast koolipäeva lõppu on lapsed nagunii palju telefonis ja sellist esimest päevapoolt puudutatavat kokkulepet sõlmida polnud raske ei laste ega ka vanemate jaoks, lisaks jälgitakse klassireeglite täitmist ühiselt. Midagi pole keelatud, midagi ei korjata sunniviisiliselt käest ära, sestap ei teki ka psühholoogilist tõrget; laps saab ühesuguse signaali reeglist kinnipidamise vajalikkuse kohta nii kodust kui ka koolist ning ühisest kokkuleppest kinnipidamine õpetab lisaks ka vastutust. Lapsed on lapsed ning eriti põhikoolieas aegajalt ikka juhtub, et kiusatus saab kohusetundest jagu ja kombitakse piire, kuid enamasti meil telefonidega klassis suuri probleeme pole olnud.

TÕHUS FOORISÜSTEEM

Täiskasvanutena üritame lastele õpetada kõike, mida neil meie meelest iseisivas elus vaja võib minna; ka maailma- ja digikodanikuks olemine peaks olema nende asjade hulgas, mida täiskasvanud lastele õpetavad. Igasugune õpetamine eeldab, et täiskasvanu saab kõigepealt ise aru sellest, millal, kui

das ja miks lapsed telefoni kasutavad, ja teiseks, kas ja kuidas lapsed mõistavad nutitelefonis kasutamise seotud probleeme, nagu identiteeti ja turvalisust, viisakuspiiriid ja privaatsust, ohud ja sõltuvust.

Jagage lastega oma tähelepanekuid ja mõtteid nutitelefonis kasutamisest, lubage neil arvamus avaldada. On üsna üllatav, kui paljud lapsed väidavad, et täiskasvanud ei arutle nendega eelnimetatud teemadel just kuigi sageli.

Liz Kolb näiteks soovib hiljutises Edutopia artiklis lastega alljärgnevat küsimused koos läbi arutada: mis ja miks lastele telefoni juures meeldib, mis on kõige populaarsemad äpid ja keskkonnad, mida nad sageli kasutavad; mida ei maksaks telefoniga üldse teha, milliseid viisakusreegleid ja kuidas on telefoni kasutades võimalik rikuda; kuidas aitab nutitelefoni neil õppida ja kuidas võib nutitelefoni neid õppimisel segada; kas nad on märganud, kuidas muutub nende meeleolu, kui nad telefonis mängivad; mida peaksid õpetaja või vanemad laste meelest telefoni ja nutivideinate kasutamisest teadma; kas lapsed teavad, kuidas infoallikaid leida ja kuidas neist vajalikku info välja sõeluda; kuidas võiks rühmatöö ajal telefon kasulik olla, kuidas nad otsustavad, kas õppimiseks välja otsitud veebileht on pädev infoallikas ja mida nad ise ette võtavad, et nutiseadmetest sõltuvust ei tekiks.

Kolb soovib õpetajatel telefoni kasutuse reguleerimiseks põhikooli osas näiteks foorisüsteemi kasutada: punane kartong- või paberring keelab telefoni üldse, kollane lubab seda kasutada ainult õpetaja juhendamisel ja roheline on klassis telefonikasutust lubav „foor” näiteks rühmatöö või Kahooti-sarnase keskkonna kasutamise puhul. Foorisüsteem paneb piiriid paika ja lubab õpetajal kokkulepitut reeglite põhjal olukorda lihtsamini kontrollida. Samuti soovib Kolb samamoodi sõlmida lastega „lepingu” või leppida kokku reeglilikku, kuidas klassis telefoni kasutada.

Kui laps on ise reeglite sõlmimise juures arutelu osalenud ja teinud kaasa näiteks ajurünnaku, mis toob välja telefoni kuritarvitamise negatiivsed tagajärjed, ja oskab arutelu baasil telefonikasutuse pluse ja miinuseid ka põhjendada, siis ta üldjuhul ei riku reegleid nii kergelt nagu siis, kui piiriid on kehtestanud üksnes täiskasvanu. Klassis kokkulepitut reeglilikku peab ka vanematele teada olema, et sel moel koostööd tehes toetada laste üldist oskust telefone turvaliselt ja otstarbekalt kasutada.

ÕPETADA TULEB TELEFONIGA ÜMBERKÄIMIST PARAKU IKKA EI KELLELGI TEISEL KUI TÄISKASVANUTEL. MISSUGUSED EESKUJUD ME LASTELE SELLES SUHTES OLEME?

Mis on hariduses 21. sajandi Armani?

MARE ROSSMANN
endine õpetaja

Rakveres peeti pikka aega diskussiooni selle üle, kas nüüdisajastada riigigümnaasiumi tarbeks Rakvere gümnaasiumi ajalooline hoone või ehitada uus koolimaja. Esimese versiooni pooldajate põhiline argument oli, et Alar Kotli projekteeritud Rakvere gümnaasiumi hoone on tõeline 20. sajandi Armani ja annab uuele koolile väärikust juurde. Uue koolihoone pooldajad arvavad, et ka tänapäeval on häid arhitekte ja meil on unikaalne võimalus ehitada 21. sajandi Armani, mis arvestaks muutunud keskkonna ja uute õpisuundadega.

Koolimaja on oluline, aga sisu on siiski tähtsam. Küsisin ühelt kogenud koolijuhilt, millised on kõige suuremad muutused taasiseseisvunud Eesti hariduselus. Ta hakkas naerma ja ütles: va-

nasti anti raha, et mitte keskkooli sulgeda, nüüd antakse raha, kui gümnaasiumi kinni paned. Aga tõsine lisa, et muutused on muidugi suured. Tänapäeva märksõnad on noorus ja kiirus. Paljud muutused on tehtud rutates, aga inimene vajab aega muudatustega kohanemiseks. Mõnikord võib selleks kuluda terve inim põlv. Rahvatarkus ütleb, et pea hoogu ja ära istu tõlda enne, kui hobused pole ette rakendatud.

UUED ÕPPESUUNAD JA ÕPIKÄSITUS

Uued õppesuunad on sellised, et inimesed ei õpi enam konkreetset elukutset, vaid omandavad terve hulga pädevusi, mis võimaldavad neil teha karjääri mitmes elukutses. Ma ei ole kindel, et see mudel ka õpetaja puhul sobib.

Masinõppe kiire areng tekitab juurde vaba aega ja selliste elukutsete esindajaid nagu tootmis- või elustiili nõustaja

või personaaltreener vajatakse rohkem.

Optimistid arvavad, et tehisisintellekti ei pea kartma ega armastama. See on lihtsalt andmete ja info haldamisvahend. Pessimistid ütlevad, et on viimane aeg hakata kosmosest endale uusi elupaiku otsima. Soomlastel oleval selline pilootprojekt: kutsekoolis õpitakse üldaineid, nt keemiat ja füüsikat nii palju, kui on tarvis seoses õpitava erialaga.

EESKUJU ON PARIM KASVATAJA

Eesti haridus on läbi aegade toiminud nii, et õpilase õpetamine, temast inimese ja isiksuse kujunemine on aset leidnud pühendunud ja motiveeritud õpetaja mõjuväljas. Kahetsusväärset on õpetaja roll eeskju ja innustajana aastaaastalt vähenenud.

Viimased 25 aastat olen töötanud perefirmas Rosmanni autokool õppejuhina. Oleme koos abikaasa ja kaks-

kutest poegadeka koolitanud üle 5000 mootorsõiduki juhi. Olen selles ettevõttes sääsk, kes istub härja sarve peal ja hüüab, et küll me ikka kündisime. Ometi on see andnud mulle võimaluse heita pilk tänapäeva noorte mõttemaailma. Siiski ei tunne ma neid nii hästi, et võiksin öelda, kes on nende eeskujud ja iidolid.

„Ärge mitte lootkegi. Meist ei saa kunagi nõtkuvate põlvvedega autoriteetide kummardajaid,” ütles üks noormeest. Tänavu lauluväljakul Ruja kontserti kuulates meenus mulle Ruja esinemine vene ajal Rakvere 1. keskkooli aulas. Õpilased läksid sellest nii pöördesse, tõusid toolidele püsti ja karjusid. Sain aru, et mina seda olukorda enam ei ohja. Minu kimbatust märkas Urmas Alender ja ütles: „Kui te pärast lõpulugu korralikult koju lähete ja oma õpetajale rohkem peavalu ei valmista, siis ta kutsub meid jälle. Ja me tuleme.” Kõik laa-

Maakonnad lahkuvad maalt

KAAREL TARAND
kolumnist

Vimastel kuudel olen nii mõnegi õpetatud sõbra käest küsinud, mis asi hakkab uuest aastast olema maakond. Et kuidas seda defineerida ja milline saab olema mõiste sisu. Kuidas inimesed peavad aru saama, et on ühest kultuuriruumist ja identiteedipesast teise jõudnud.

Keegi ei oska öelda. Sildid maanteel, küllap need mõneks ajaks jäävad, aga koos riigi ametivõimu kehtastunud maavalitsuste tegevuse lõppemisega kaob tugev füüsiline maamärk ja ka hulk nähtavat tegevust, olgu selleks kas või mitmesuguste auhindade ja tunnustuse jagamine, ürituste korraldamine või brändi ja sümbolika igapäevane rakendamine.

Valitsuse ja parlamendi sõnastatud õigusaktid ja nende seletuskirjad, mille alusel maakondlik territoriaalhaldus sisuliselt kaotati, ei paku ideid selle kohta, mismoodi peaks seni end maakondlikult identifitseerinud inimesed uut olukorda tajuma või oma mõtteilmas ümberkorraldusi tegema. Ma ei usu, et maakondliku identiteediga inimesed Eesti elanikkonnas enamuse moodustaksid, aga valitsus ei tohi ka vähemusi tähelepanuta jätta.

Suuremate linnade elanikud ei arva üldjuhul, et elavad maakondades, näidaku kohustuslik postiaadress mida tahes. Ei pea tallinlased end Harjumaaga seotuks ja enamasti kehtib sama ka Tartus, Narvas, Pärnus. Tugeva kohaliku identiteediga murdealad, mis on oma tegevuse toetuseks rajanud ka kultuuriinstituite või teevad koostööd turismi alal, ei kattu seniste maakonnapiiridega Mulgimaal ega Kagu-Eestis.

JOONISTATUD IDENTITEET

Kui ligi 20 aastat tagasi toonane valitsus haldusterritoriaalset reformi algatada püüdis, oli ühe variandina laual ka seniste maakondade ümberkujundamine

omavalitsusüksusteks nii, et igast maakonnast oleks saanud vald. Olgu peale, et nn maakonnad olid lihtsalt jätk ENSV-st pärandiks saadud haldusjaotusele rajoonidena, mis pikemal ajateljel vaadatuna oli selge vägivald nii Võrumaa, Virumaa kui ka Tartumaa suhtes. Lõuna-Harju segadusest rääkimatagi.

Maavalitsused, kus ametnikud end valitsuse plaanist ohustatuna tundsid, asusid mõistagi vastutööle ja näiteks Jõgeva maavalitsus korraldas isegi küsitluse, mille käigus selgitas välja, et okupatsiooni ajal Tartumaa tervikust lahutatud põhjaosas olla tekkinud mingi iseäralik jõgevamaalase identiteet. Aga ei tulnud sellest midagi. Identiteet ei ole miski, mida valitsus kaardile joonte tõmbamisega tekitada või kaotada saab.

Ma ei tea, kelle algatusel Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse järgmisest aastast jõustuvasse versiooni pandi kirja paragrahv 2 lõige 2, mis ütleb: „Maakonnas teostavad seaduse alusel riiklikku haldamist valdkonna eest vastutav minister ja valitsusasutused.” See on sulaselge enesepettus. Juba aastaid ei ole paljude ministeeriumide valitsemisalade korraldamisel lähtunud maakondlikest eraldusjoontest. Politseil on prefektuurid, kaitseväel ringkonnad. Eesti haiglavõrgul pole pistmist maakondadega, keskkonnaamet on jaganud Eesti kolmeks regiooniks. Aina kasvava hulga e-teenuste puhul on maakonnapiirid täiesti tähenduseta. Milleks kirjutada seadusesse, et ministeeriumid tegutsevad maakondades, kui nad seda ei tee?

LAS TA LÄHEB ...

Tõsi, leidub ka struktuure, mis rajanevad veel maakondlikul alusel. Näiteks Eesti kultuurkapitali struktuuri kuu-

„JUBA AASTAID EI OLE PALJUDE MINISTEERIUMIDE VALITSEMISALADE KORRALDAMISEL LÄHTUTUD MAAKONDLIKEST ERALDUSJOONTIST.

„AINA KASVAVA HULGA E-TEENUSTE PUHUL ON MAAKONNAPIIRID TÄIESTI TÄHENDUSETA.

bus. Kui Karl-Erik Taukar ütleb, et septembris me ei joo, siis mina ei tea, kui paljud noored tema üleskutset järgivad.

ÕMBLUSTETA KOOL

President Kersti Kaljulaid on toonud kasutusele mõiste „õmblusteta ühiskond”. Milline oleks õmblusteta kool? Kas selline, kus õpetajad, õpilased ja lapsevanemad ning kogukond lepivad kokku, milline on nende unistuste kool, ja asuvad siis koos oma unistust ellu viima? Päris riikliku sekkumiseta ma seda ei kujuta. Aga liikumine kooli suunas, kus oleks vähem õmblusti ja traageliniidid poleks nii nähtavad, on samm õiges suunas.

ÕPETAJA ENESEOKUPATSIOON

President rääkis ka eneseokupatsiooni. Õpetaja räägib aastast aastasse enam-vähem samasugust juttu ja kui ta seejuures suhtleb temaga sarnaseid põhimõtteid jagavate kolleegide-

ga, võib juhtuda, et ta takerdub vanaesse mõttemallidesse ja tõrjub uusi lahendusi.

Õpetajakond vananeb ja vanemas eas inimene kaldub arvama, et kui üks asi veel hästi töötab, pole vaja teda tõrjuda. Las ta siis olla. Noortel on riskijulgus lõhkuda veel töötavaid mudeleid. Ja kuigi ebaõnnestumise protsent on suur, ei kohuta see neid, sest esimesel korral ei peagi kõik õnnestuma.

MUUTUMISE VÕIMALIKKUS

Mina ei usu, et inimene on võimeline endast täiesti uut versiooni looma. Sa

„LOOTUS TEHA VÄIKE KLIKK ISEENDAS JA OLEDKI UUS MINA, ON ENESEPETTUS.

lub endiselt 15 maakondlikku ekspertgruppi, kes toetusraha eraldamisel peavad juhinduma taotlejate tegevuskoha maakondlikust määratlusest. Kui uued ja tugevamad omavalitsused aga otsustavad vabatahtliku ühistevõime kasuks näiteks tõmbekeskuste printsiibil, mitte aga endiste maakonnapiiride järgi, siis ei pruugi Kulka maakondlikkuse põhimõte kuigi kestlikuks osutuda. Ajale jalgu jäämise variante leiab küllap igast avaliku võimu tegevussektorist.

Kui kodaniku silmis ei ole maakond enam selgelt piiritletud üksus, mida miski või keegi esindab ja millega kodanik asjaajamislikult kuidagi seotud on, siis võib karta, et mõistena muutub maakond peagi unarsõnaks, mis vajub unustusse, kasutusest välja. Inimene käib asju ajamas linna või vallaga, rae-kojas või vallamajas, aga mitte maakonnas või maavalitsuses. Maakonna piiridega juhtub seesama, mis Eestimaa ja Liivimaa kubermangude piiriga, mille kunagist olemasolu ja asukohta meile kevadel meeleolukalt meenutati Eesti riigi juubelile pühendatud rahvamatkaga.

Maakonnal mõistena pole pikemas perspektiivis isegi samasugust lootust nagu mõisal, mis kunagi oli selge territooriumiga majandus- ja ka haldusüksus. Nüüd aga peame enamasti mõisaks kunagist härrastemaja (olgu remonditud või varemetes) koos kaitsealuse paragi ja killukese aadlipärimusega. Raske on kujutleda, et kunagi mõnes linna-südames uhkusega osutaksime lagunenud administratiivhoonele, et näe, need on maakonna varem ja seal valitses kõikvõimas maavanem.

Las ta siis läheb, kui ta minema peab, aga mõistlik oleks kogu töö korraga lõpule viia. Praeguseks on seadusandja jäänud poolele teele. Sisu kaotanud mõiste figureerib veel paljudes seadustes, eriti reljeefselt näiteks planeerimis- seaduses, mis praeguse seisuga on säilitanud ühe keskse teemana ruumilises planeerimises maakonnaplaneeringud.

Milline küll saaks olla maakonnaplaneeringu tähendus näiteks kolmeks omavalitsuseks kahanenud Põlva maakonnas? Või miks peaks tegema maakonnaplaneeringut Rapla maakonnale, mille põhjapoolsemad, kunagised Harjumaal kihelkonnad on ammu muutunud Tallinna mõjusfääri lahutamatuks osaks? Vajadus puudub. Aga kui seadus nõuab, küllap siis tehakse.

Tehakse tühja tööd, sest riigi keskvõim suutis taas kord vaid pool rehkendust teha. Seaduste kuitahes innukas täitmine ei too maakondi tagasi, nagu kevad toob rändlinde. Nad on alatiseks läinud.

võid ju õppida, kuidas juba kahe sekundi pärast ebameeldiv emotsioon tagasi saata, aga ta ei kao kuhugi. Vaikimise surutud emotsioon on ohtlik. See on sama, kui püüda uputada oma mured viinaklaasi. Nad oskavad ujuda ja on varsti pinnal tagasi. Lootus teha väike klikk iseendas – ja oledki uus mina, on enesepettus. Meie minevik kleepub meie külge nagu riie, mis jääb sinna ka siis, kui uued riided peale ostame. Meeleparandus on võimalik teatud piirini. Margaret Thatcher on öelnud, et teie võite muutuda, aga daamid ei muutu kunagi. Küllap mõttes ta seda, et igas inimeses peab olema midagi, mis ei allu muutustele.

Ants Parktal on avaldanud mõtte: öeldakse, et maailm on muutunud. Aga see ei ole nii. Inimene on omas meeles muutunud. Keegi ei saa meid muuta, kui me ise hääletu alistumise talumate muudatustega nõus ei ole.

KEELEKASTE

Priit Põhjala

Sõber släng

Släng on keelekuju, mida saadab mõneti kehv kuulsus. Paljud vaatavad slängile ja selle kasutajatele teatava snoobliku halvaks-panuga – aga enamasti ülekohtuselt.

Üks slängi sandivõitu maine põhjuseid on ilmselt ajaloos: esialgu, 18. sajandi keskel, hakati slängiks nimetama sotsiaalselt madalate, põlastusväärsete inimeste, näiteks hulguste ja varaste sõnavara. Ent sõnade tähendusel on tülikas komme muutuda; ka slängi tähendusväli on laienenud ega hõlma enam pelgalt ümberaalejate ja pikanäpumeeste erikeelt. Tänapäevaste keeleteaduslike arusaamade kohaselt on släng mis tahes sotsiaalse rühma eesmärgipäraselt mitteametlik, eelkõige sõnavaras avalduv kõnepruuk, mis erineb üldkasutatavast kõnekeelest.

Tõsi, ka praegusajal on släng iseäranis omane just nimelt kuritegeliku hõnguga kultuuridele – gängidele, allilmale, vanglale. Seal on släng hästi arenenud ja elujõuline põhjusel, et tegu on äärmiselt suletud kooslustega, kus rühmasisesed suhted on igapäevasemad kui suhted ülejäänud ühiskonnaga. Kuid oma släng on ju ka sõduritel, meremeestel, õpilastel, arstidel ... ehk isegi koduperenaistel.

Veel üks põhjus, miks slängile kalduatakse viltu vaatama, ei seostu niivõrd selle arvatavate kasutajate, kui-võrd keelelise palgega. Släng sülitab kirjakeele normidele, žongleerides sõnadega nõnda, nagu heaks arvab. Ta hääbib keskmisest, „normaalsest”, just nagu ta kasutajadki. Temas on palju võõrkeelte mõjutusi, sildistavaid väljendeid, roppusi ... Slängi võiks kirjeldada kui keelt, mille käised on üles kääritud, särgisaba ripakil ja saapad mudased. Ent räpaka ja harimatu Gavroche'ina, arvatakse, on släng igal juhul alaväärssem kui lipsutatud ja püksiviikidega kirjakeel.

Kuid puristid pangu kõrva taha, et keele kui terviku elujõud ei sõltu üksi õpetatud meeste vallatavast korrektest kirjakeelest, vaid kõigi allkeelte – normeeritud kirjakeele ja üldrahvaliku kõnekeele, suurte murrete ja pise-mate murrakute, sotsio- ja idiolekti-de – vitaalsusest. Et keel oleks kasu-

tuskõlblik, toimiv, jagusalt varjundirikas, on vaja neid kõiki. Viilul ei oleks ju suurem asi pill, kui tal oleks ainult üks keel. Samamoodi ei oleks eesti keel suurem asi suhtlusvahend, kui tal oleks ainult üks mõeldav kuju.

Pealegi, mulle tundub, ei tee rapakavõitu pale slängi klanitud kirja-keelest halvemaks, vaid mõnes mõttes isegi paremaks – kuidagi tõelise-maks ja ausamaks. Slängis ei peegeldu mitte asjade kohustuslik, ilustatud iseloom, vaid tegelikkus *per se*.

Muide, slängi kirjakeelele vastandades öeldakse sageli, et släng on „mittennormatiivne” kõnepruuk, aga see ei ole päris õige. Tõepoolest, slängi ei suuna Eesti Keele Instituudi normatiivid, aga selles valitsevad oma normid ja seadused, mille vastu eksimine võib olla lausa ebatervislik – näiteks vangel või sõjaväes. Slänginormide valdamine on see-eest tasuv, kas või mingisse sotsiaalsesse rühma sulandumise, seal omaksvõtmise huvides.

Ja viimaks – slängi taunitakse ka seepärast, et teda nähakse enamasti lõhestava jõuna. Näiteks olevat släng süüdi põlvkondade kaugenemises. Vanaema ei mõista noortepärast slängi pruukivat lapselast, vanem öde nooremat vendat ja nõnda edasi. Kaugenemise tegelikud põhjused on küllap aga sügavamal kui mõnes arusaamatust põhjustavas väljendis: hoopis maailmamõistmises, huvides, tõekspidamistes. Släng on vaid nende erinevuste pinnavirvendus, just nagu muud välised märgid – riietus, soengud, žestid ja muu säärane.

Harvemini mõeldakse slängist kui liitvast jõust. Kuid oma kasutajate jaoks on ta just seda: ühtesiduv identiteediallikas, rühmasiseses solidaarsuse tugevdaja. Ses mõttes ei ehita släng ainult seinu, vaid ka sildu. Loob ju iga grupp, kes püüab end kuidagi määratleda, endale eristavad piirid, markerib end eristavate tunnustega – slängiga sealhulgas –, saades seeläbi väliselt selgemaks ja seesiselt tugevamaks. See on loomulik nähtus ja seepärast peaks püüdma ka slängi mõista, mitte hukka mõista.

LOOMINGU RAAMATUKOGU

Nikolai Baturin

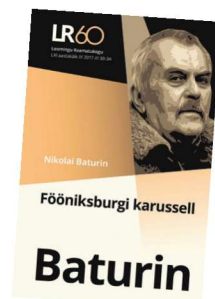
„Fööniksburgi karussell”

Hind 3.80

Lk 136

Saadaval ka e-raamatuna.

Loomingu Raamatukogu 33/34 / 2017

Kogumik koondab neli teksti: lühilood „Aken allikaga aeda” ja „Kristuseveri ja kirsiviin”, näidendi „Heledate varjude õhtu”, mis räägib näitleja Toomas Tondust, ja kinonovelli „Värvilised värvid”. Kõik lood keerlevad ümber Viljandi.

„Olen sisulooome kõrval pidanud silmas ka keeleloomet. Vormi ja stiili valik on teadvustatud, vahel vaistlik. Nii olen välja kujundanud loomelaadi, mida omaette nimetan „võimatusevõimaluse stiiliks”, st kõik reaalne on sedavõrd ebareaalne, et on – juba uuel tasandil – reaalne,” ütleb autor ise raamatu eessõnas.

MIS TOIMUB

TATJANA STEPANOVA

Narva Vanalinna riigikooli direktor

Meil oli 19. oktoobril Puškini lütseumi päev, mille puhul korraldasime 19. sajandi stiilis balli. Osalesid kõigi Narva koolide, Kohtla-Järve Järve vene gümnaasiumi ning Kiviõli vene põhikooli esindajad. Kokku oli ballil 42 tantsupaari ehk 84 gümnaasisti. Tüdrukutel olid maani kleidid, poistel frakid ja valged särgid ja kindad. Iga osalev kool esines oma eeskavaga. Lauldi 19. sajandi romansse, esitati luuletusi ja lühinäidendeid. Kõige huvitavamad ettekanded said autasu. Õpilased tantsisid Puškini aegseid ballitantse (polonees, padegras, vals jt) ja õpetasid neid ka lapsevanematele ja külalistele.

Ball on meil alati 19. oktoobril, sest sel kuupäeval avati Tsarskoje Selo lütseum, mille esimese lennu Aleksandr Sergejevitš Puškin lõpetas. Usume, et see ball suurendab huvi kirjanduse, kunsti ja ajaloo ning rahvusliku identiteedi vastu.

Puškini ballil on alati oma tee. Näiteks 2014. aastal oli selleks Lermontovi looming, kuna siis oli Mihhail Jurjevitš Lermontovi 200. sünniaastapäev. Tänavu oli aga teemaks Sergei ja Glafira Lavretsovi kunstikogu. Narva kaupmehed ja kunstimehed Lavretsovid asutasid 1913. aastal Narvas oma majas linnale kunstimuseumi, kus eksponeerisid rohkem kui 150 maali. Nendest töödest on täna Narva muuseumis hoiul 88, ülejäänud hävisid Teise maailmasõja päevil.

Seekordset Puškini päeva tähistasime niisiis Lavretsovide balliga. Külaliseks oli Lavretsovide kasupoeg Fidel Lavretsov. Õpilased esitasid väikse näidendi Lavretsovide pere elust ja mängisid elavaid maale, kus pealtvaatajad pidid ütlema, missugust maali Lavretsovide kogust nad kujutavad. See kõik oli nii põnev, et Narva ajaleht Gorod avaldas meie balli kohta artikli.

Seekordne Puškini lütseumi päev oli kuues. Peakorraldajad olid meie huvijuht Renata Moistus ning vene keele õpetaja Natalja Buinitskaja. Järgmise aasta balli teemaks on Boldino sügis. Tulge ja tantsige!

MIS TULEKUL

■ Täna ja homme toimub Tartus HTM-i saalis emakeeleõpetajate **sügiskonverents „Emakeeleõppe mõõtkava“**.

■ 25. novembril kell 10.30 toimub Tartu katoliku hariduskeskuses Joosepi majas (Oru 3) **klasiõpetajate liidu praktiline sügiskoolitus**. Registreerimine kuni 17. novembrini klasiõpetajate liidu kodulehel <http://klasiõpetaja.blogspot.com/ee/>.

■ 1. detsembril toimub Tallinnas Räägu 49-401 **MTÜ LoovHA seminar „Kool kui kogukonna keskus, kui koostöö süda“**. Oodatud on nii õpetajad, koolijuhid, õpilased kui ka lapsevanemad. Registreerimine ja päevakava <http://loovharidus.ee/loovharidus-eesti-moodi-xi/>.

■ 22. detsembrini saavad 10-15-aastased lapsed esitada muinaslugusid **„Steni muinasjutu võistlusele“**. Tööd saata aadressil Endla 2b-1, 90504 Haapsalu.

Uussisserändajate laste kohanemine Eesti koolis

■ UUSSISSERÄNDAJATE LAPSED TUNNEVAD ENNAST EESTI KOOLIS VALDAVALT HÄSTI JA KÄIVAD SEAL HEA MEELEGA.

KATI KÜMNIK
eripedagoog-nõustaja

TIIU TAMMEMÄE
TLÜ eripedagoogika lektor

Üha enam asub Eesti koolidesse õppima lapsi, kellel on siinsest kultuurist erinev taust. Euroopa Liidust või kolmandatest riikidest saabuvate migrantide, asüüli- taotlejate ja pagulaste lapsi, kes alustavad õpinguid Eesti koolis ja on siin elanud vähem kui kolm aastat, käsitletakse uussisserändajatena. Uues keskkonnas toimetulekuga võib neil esineda probleeme, kuna sõltuvalt taustast napib uussisserändajatel teadmisi kohalikust kultuurist. Mitmed autorid on uurinud koolide valmisolekut muu kultuuritausta ja kodukeelega õpilaste vastuvõtmiseks, piisavalt ei teata aga uussisserändajate enda muljeid, kuidas nad uue olukorraga kohanenud on.

Kati Kümnik puutub oma töös kokku uussisserändajate integreerimise küsimustega, seetõttu oli selle ala uurimine talle magistrیتöös 2017. aasta kevadel eriti huvipakkuv. Ta intervjueris kaheksat uussisserändajat vanuses 8–16 aastat, kes olid pärit Albaaniast, Gruusiast, Iraanist ja Ukrainast ning viibinud Eestis 6–19 kuud.

ERINEVAD KOOLIKULTUURID

Kui uussisserändaja saabub eksootiliselt maalt, siis eeldatakse, et tema kultuuritaust on tunduvalt erinev meie omast. Euroopast saabunu puhul nii suurt kultuurierinevust ei eeldata. Iga riigi elulaad ja koolikultuur erinevad siiski üksteisest ja see võib viia konfliktideni. Erinevad nii õpetajate ja õpilaste omavaheline suhtlemine, kodukord kui ka õppevahenditega seotud. Näiteks Albaaniast pärit õpilane kirjeldas, kuidas tema kodumaal õpetaja tunnis suitsetas, jõi kohvi ja kasutas pidevalt nutitelefoni. Siin ta sellist vaatepilti ei näe. Eelmises koolimajas puudus ka garderoob, selle asemel olid klassides nagid. Samuti tuleb Eesti koolis kanda vahetusjalanõusid, kodumaal polnud see oluline.

Lisaks sellele, et uussisserändajal tuleb kohaneda uue kultuuriruumiga, peab õpilane harjuma ka uue koolisüsteemiga. Oma esimesel koolipäeval Eestis valdasid lapsi mitmesugused tunded. Üks tundis hirmu, samas kui teine kirjeldas seda toredate päevana, kus sai mängida. Mingil moel oli see päev kõigi jaoks siiski segadusttekitav. Võimaluse korral võiks uussisserändaja sisseelamisel kaasata tugiõpilast, kes muudaks kohanemise sujuvamaks – nii tunneks laps end oodatuna.

Koolide õppekavad ja õpetamise tase erinevad riigiti. Välispäritolu õpilane suunatakse klassi, arvestades tema vanust ja läbitud kooliteed. Sageli pole Eestisse saabujal aga kaasas dokumente seni omandatud koolihariduse kohta. Õpilast vastuvõtval koolil tuleb enamasti uskuda tema vanemate väidet kodumaal koolis käimise ja klassi lõpetamise kohta. Edasise hariduse omandamisel tuleb õpilasele kasuks, kui ta pannakse õppima klassi madalamale, siis saab

Kati Kümnik intervjueris 2017. aasta kevadel oma magistrیتöös kaheksat uussisserändajat vanuses 8–16 aastat, kes olid pärit Albaaniast, Gruusiast, Iraanist ja Ukrainast ning viibinud Eestis 6–19 kuud.

FOTO: KATI KÜMNIK

ta keskenduda esmajoonel keeleõpinglele.

Ettearvatult on uussisserändajate jaoks suurim raskus kohalik keel, mida nad alles hakkavad omandama. Õpilane võib tõmbuda endasse ja rääkida väga vähe, tekib nn vaikiv periood, mil uussisserändaja ei suhtle, kuid samal ajal siiski omandab teadmisi. Kirjutamine on eriti keeruline õpilaste jaoks, kes tulevad riigist, kus on ladina tähestikust erinev tähestik. Araabia kultuurist tulnutel tuleb õppida kirjutama vasakult paremale, ja seda nii matemaatikas kui ka eesti keeles.

SISSERÄNNANUTE MULJED

Uussisserändajad tunnevad ennast Eesti koolis valdavalt hästi ja käivad koolis hea meelega. Neile meeldivad kindlad reeglid ja kodukord. Kooli tülles ei pruugi nad esmalt kõigest kodukorrapunktidest aru saada. Kui neid järjepidevalt tutvustada ja nõuda jõukohast kaasatõttamist, muutuvad need õpilastele koolielus aga pidepunktideks, mis panevad neid end turvaliselt tundma ja võrdsustavad nad teiste õpilastega. Koduseid töid hinnatakse jõukohaseks. (Eesti õpetaja on hea, ta ei anna palju kodutööd. Teises koolis, seal andis pal-

ju, näiteks üks A4 lehekülj peast öelda, aga siin ei anna sellised asjad.)

Uussisserändajatel võib olla raskusi klassiruumi leidmisega ning uute reeglitega harjumisega, ka hommikuti õigel ajal bussi peale jõudmisega. Õpilased on kirjeldanud oma päritolumaad ja Eesti erinevusi. Põhiliste erisustena on nad toonud välja looduse, pöörates tähelepanu riikide pindalade erinevustele, kliimale, reljeefile. (Eestis on külm, Albaanias on soe. Eesti on suur, Albaania on väike.) Üldjuhul ei kirjeldanud uussisserändajad poliitilist olukorda, kuid Ukraina noormees tõi riikide põhilise erinevuseks välja poliitilise olukorra. (Eestis on rahu, aga Ukrainas on sõda.)

Uussisserändaja kohanemisel on suur roll õpetajal, klassi- ja koolikaaslastel. Puudulikud sotsiaalsed suhted mõjutavad õpilase meeleolu ja õpimotivatsiooni. Sõbrad on need, kes abistavad, kui tekib probleeme, ja kellega veedetakse nii koolis kui ka pärast kooli ühiselt aega. Kõik intervjueritud uussisserändajad saavad oma kooli- ja klassikaaslastega valdavalt hästi läbi. (Nemad aitavad mind. Ei ole nii, et sina oled Albaaniast, istu siin. Niimoodi ei ole. Nii hea! Mulle meeldib.)

Eesti koolis esineb koolikiusamist ja uussisserändajad võivad olla mugav sihtmärk. Enamik vastanutest teatas siiski, et pole kiusamisega kokku puutunud. Vaid mõned on märganud löömist, lükkamist ja solvangute ütlemist.

Uussisserändajate lemmikõppeainete hulka kuuluvad eesti keel ja keelekümblus, populaarne on ka kunst. Kelekümblusõpetajal on kohanemisel tähtis roll, kuna ta tutvustab õpilastele eesti keelt ja kultuuri ning on kooliellul suuldumisel põhiline suunaja ning abistaja. Eesti keele ja keelekümbluse menu taga võib olla nende tundide suur hulk välispäritolu õpilaste päevakavas. Mõnel juhul toodi välja ka huvitavaid liikumistunde. (Kui ma olin Iraanis, siis ma

tahtsin võistlustele minna, aga siis ma ei saanud. Eestis sain medali ka. Rahvastepall. Kehalises kasvatuses me lihtsalt jook-sime. Siin me mängime korvpalli, tennist ja teised asjad ka.)

Hobisid intervjueritud uussisserändajatel veel ei ole, kuna nad on Eestis olnud alles lühikese aega. Mõned kauem viibinud kirjeldasid siiski vaba aja tegevusi. (Palju jooksen, puu peal ronin. Harjutan käte peal kõndimist. Jalgpalli ja korvpalli mängin. Rattaga ja rulluisudega meeldib sõita. Näiteks ma joo-nistan väga palju.)

Eesti kooli kiites toodi välja koolimaja suurust ja unikaalsust, head toitu, koolimaja ümbritsevat loodust ja sõpru. Intervjueritavad käisid maakoolis, kus on õpilasi alla 70. Valdavalt olid nad varem õppinud oluliselt suuremas koolis.

Intervjueritavate vastustest selgus, et lõuna söömine erineb paljuski sellest, mis oli neil kodumaal. Paljudele oli uus võimalus süüa tasuta koolitoitu, mida ei pea ise kodust kaasa võtma või vahetunnis poest ostma. Eesti toiduga harjumiseks kulus veidi aega. (Siin supis ei ole soola. Kartulid on teistsugused. Siin koogis on vähem suhkrut, Albaanias on rohkem.)

Edaspidi tasub mõelda, kuidas selgitada välja uussisserändajate teadmisi, et vältida probleeme õppeainete omandamisest ja määratleda etstarbekamalt klassi, kuhu õpilane suunata. Samuti võiks uussisserändajale kohe määrata tugiõpilase, kes aitaks tal kooli sulanduda. Võimaluse korral võib tugiõpikuks olla varem Eesti kooli tulnud uussisserändaja, kellel on juba kohanemise kogemus ja kes oskab uut õpilast kõige paremini toetada.

Tänapäeva mobiilses maailmas muutuvad teistest rahvusest õpilased Eesti koolis järjest tavapärasemaks. Õpetajate töö on seda tõhusam, mida enam on nad kursis teistest kultuurikeskkonnast pärit õpilaste ootustega.

■ **ALBAANIAST PÄRIT ÕPILANE KIRJELDAS, KUIDAS TEMA KODUMAAL ÕPETAJA TUNNIS SUITSETAS, JÕI KOHVI JA KASUTAS PIDEVALT NUTITELEFONI. SIIN SELLIST VAATEPILTI EI NÄE.**

Eesti pärimusmuusika keskuse mardimõllu toimkond on kehastunud mardipereks.

FOTO: VIJJANDI PÄRIMUSMUUSIKA KESKUS

Seljatame halloween'i!

VILJANDI PÄRIMUSMUUSIKA KESKUS JA AUGUST PULSTI ÕPISTU KUTSUVA D OMA FACEBOOKI KAMPAANIAS HOIDMA AU SEES RAHVAKALENDRI TÄHTPÄEVI JA MEILE VÕÕRA HALLOWEEN'I ASE MEL TÄHISTAMA MARDIPÄEVA.

SIRJE PÄRISMAA

Koolid-klassid, kes tahaks „sanditamise” trenni teha, võivad kutsuda kohale professionaalse mardikoolitaja Kaire Leivo, kes on pärimusmuusikaõpet pakkuva August Pulsti õpistu juhataja ja paljudele tuntud ka menuansambli Naised Kõõgis liikmena.

Kaire Leivo on kaks aastat käinud tegemas nii mardi- kui ka kadrisandi koolitusi klassidele ja vahel kogu koolilegi.

„Seletame lahti, mis on selle tähtpäeva mõte, ja mängime külaskäigu koos läbi,” kirjeldas Leivo. Õpitakse laule, tantse, õnnesoovimist, vaadatakse vitsutamist, räägitakse mardimaskidest ja mardiperekonnast.

Leivo alustas koolitustega, sest talle ei meeldi, et võõrad kultuurid on hakanud meie oma rahvakultuuri ära sööma. Ta tahaks, et meil jookseks ringi ikka mardid ja kadrid, mitte halloween'i tegelased. Meie pered peaksid väärtustama ikka omakultuuri.

Koolitustel ilmneb, et laste teadmised on üsna kasinad: teatakse, et mardid käivad kommi küsimas, ja osatakse ühte laulurida: „Laske sisse mardisandid.”

„Mardilapäeva õhtu on aga pigem nagu draama või rollimäng, kus käib vastastikune suhtlemine ja rahvas peab kaasa minema, protsess, mille käigus mardid, kes õnne toovad, viskavad selle tuppa ja pererahvas võtab vastu,” lausus Leivo. „Koolitada tuleb

marte, aga ka perekondi – õnne vastu võtma. Külaskäik peab mõlemale poolele nalja tegema.”

Kohtumistel arutletakse lastega ka novembrikuise hingedeaja üle, mille sisse jääb nii kadri- kui ka mardipäev. Kombestikust suurt erinevust pole. Mardipäeval rõhutatakse viljaõnne ja kõige kasvamist, kadripäeval karjaõnne. Kuid kostüümid on erinevad: kadrid on valged ja ilusad, mardid mustad ja koledad.

Ühes koolis osales koolitusel 70 last, neist 20 käis pärast õpetaja kodus mardisandiks, esimesest klassist abiturientideni.

Küllap on paljud kogenud, et viimasel kümnendil aastal on mardi- ja kadrisandiks jooksjaid vähe. Leivo hinnangul lõppes see tore komme suurte korterelamute välisuste lukustamisega.

Vana traditsiooni järgi käisid santi jooksma pigem noored ja täiskasvanud. Seepärast soovitabki Leivo lastel võtta vanemad kaasa, et oleks mardiperekond. Miks mitte minna oma tuttavate juurde jooksma kogu perega!

Viljandis on lepitud kokku, et pere, kes ootavad marte, panevad tänavu oma ukse juurde küünla.

„Sama võiks ka mujal teha!” pakub Leivo.

Viljandi vanalinna kodudesse on aga ära peidetud häid mardiane. Kes

pole mardikommete ja heade soovidega kitsi, selle annikotti võivad kukkuda eriti kopsakad üllatused, teab pärimusmuusika keskuse kommunikatsiooni- ja turundusjuht Heldi Ruiso. Mitmes kodus on kõige ägedamatele martidele valmis pandud tasuta piletid mardipeole ja suurele Viljandi pärimusmuusika festivalile saabuvad suvel.

Viljandis on tulekul ka mardiräpi võistlus, kus esitatakse mardilaule räpivõtmes ja kohal on tuntud räpparid. Fotod ägedatest martidest on oodatud kampaania leheküljele ja loositakse ka auhindu.

„Kõige lihtsam moodus on aga Facebooki halloween'i seljatamise kampaanias oma meelsust näidata, märkides lehekülje meeldivaks,” sõnas Heldi Ruiso.

Kaire Leivo käib mõistagi ka ise koos sõpradega mardi- ja kadrijoosul. Ühe õhtu rekord on olnud kümme kohta.

Vanarahvas andis santidele kaasa villa, kangast, toidumoonu. Jooksu järel tehti ühine pidusöök, kus tantsiti-lauldi.

„Meile on kaasa pandud omatehtud suitsuvorsti ja vutimune,” muheles Leivo.

Kahjuks juhtub sedagi, et mõni mart või kadri ajab nina vingu, kui pererahvas õunte-kommide asemel rahatähti ei pane.

„Õpetajail tasub koolis mardikommbed lastega läbi arutada ja rääkida ka seda, et mardid ei lähe kommi ja raha küsima, vaid õnne viima,” soovitas Leivo. „Ja kui tunned inimesi, tead, mida soovitada. Kas pereisale uusi suuski või perepojale tennisemängu.”

Eestist saab haridusreiside uus sihtmaa

EESTI HARIDUSELU EDU TAGAMAID TARTU TAMME KOOLI JA ELVA GÜMNAASIUMI BAASIL UURINUD BELGIA HARIDUSEKSPERT LEO DE CLERCQI ÜLLATASID NII MUUSIKATUNNID MEIE ÕPPEKAVAS KUI KA PEREDE KAASAMINE KOOLIELLU JA ÕPILASTE AKTIIVSUS. KÜLALINE TEEB NÄHTU PÕHJAL BELGIA VALITSUSELE RAPORTI, KUIDAS PARANDADA OMA KODUMAAL PISA TESTIDE TULEMUSI.

SIRJE PÄRISMAA

Leo de Clercq eriline huvi oli loodusained, mis on olnud Tartu Tamme koolis aastakümneid tugeval järjel ja on fookuses ka PISA testis. Ta külastaski mõlemas koolis tunde, vestles õpetajate ja juhtkonnaga ning lasi õpilastel täita ankeete, et neid pärast analüüsida.

Külalisele hakkas silma, et erinevalt Belgiast, kus koolil sidet perega peaaegu ei ole, on meil vanemate ja ka kogukonnaga tihedat koostööd.

Eestis on õpilased aktiivsemad. Näiteks aktiivsed vahetunnid on õpilaste enda korraldada. Üksteist aidatakse, tegeleb õpilasesindus.

Täieliku üllatusena tulid külalisele aga muusikatunnid. „Ta kuulis koridoris muusikat, läksime uksest sisse ja ta oli vaimustunud ning jäigi sinna istuma,” sõnas Tartu Tamme kooli direktor Vallo Reimaa. Leo de Clercq tõi õpetajatega vesteldes välja, et sellised lisategevused korraldavad lapse eneseregulatsiooni ja mõjuvad õppetöö tulemustele.

„Aimasime seda ise ka, aga saime kinnitust,” sõnas Vallo Reimaa. „Meiegi võidame ju külaskäigust: saame aru, mis meil on hea ja mida ei tohi ohverdada, ükskõik kui suur vaimustus mõnest uuendusest on. Kipume minema asjade kallale, mis on meie trumbid. Nüüd on märgatud, et Eesti põhiharidusel on unikaalne roll Euroopas ja algavad rännakud siia. Oleme uhked. Enamasti kipume arvama, et mujal on kõik hästi.”

Reimaa märkis, et Soome oli pikka aega hariduse juhtmaa ja haridustegelaste reisisiht. Eesti on kogu aeg olnud väga heal tasemel, kuid nüüd teised langevad, kaasa arvatud Soome. Siin on arenenud maailma pedagoogikaspetsialistidele kõvasti mõtlemisainet. Põhjuste mõistmiseks on vaja võrrelda,

mis koolides päriselt toimub. Seepärast Belgia haridusekspert kaks päeva Eesti koolides käiski.

Kuna de Clercq on palju tegelenud immigrantide haridusega, huvitas teda ka, miks Eestis eesti ja vene koolide PISA testi tulemused nii palju erinevad.

„Sellised külaskäigud on olulised mõistmaks, mis põhikooli kõrgeid tulemusi hoiaavad,” lausus Reimaa. „Samal ajal on meil üleval küsimus, miks pole see jätkusuutlik gümnaasiumis. Rääkisingi meie kohtumisel, et sarnaselt Soomega on Eesti põhikool ühtluskool, see põhimõte on juba sada aastat vana. Aga gümnaasiumis on kasutusel hoopis angloameerika eliitkoolide mudel ja riigieksamite tõttu on aineõpetus läinud üha eksamikesksemaks. Aineõpetaja ei saa enam ette valmistada tarka ja laialt mõtlevat õpilast. Seega tuleb meil edasi tegelda teemaga, mis peaks gümnaasiumihariduses teistmoodi tegema, et ühtluskooli fenomen oleks jätkusuutlik ka seal.”

HTM-i kommunikatsiooniosakonna nõunik Riina Soobiku sõnul on SA Innove võtnud 2017. aastal vastu 48 delegatsiooni ja PISA tulemuste vastu on huvi tuntud järgmistest riikidest: Saksaamaa, Hispaania, Gruusia, Kolumbia, Läti, Soome, Suurbritannia, Venemaa, Rootsi, Kõrgõzstan, Poola, Hiina, Mehhiko, Guatemala, Prantsusmaa, Taa-ni, Liechtenstein, Aserbaidžaan, Norra, Holland, Mongoolia, Singapur, India, Horvaatia, Hiina, Türgi, Lõuna-Korea.

Lisanduvad veel otse koolide või ülikoolide poole pöördunud huvilised.

Huvilisi on olnud nii õpetajate ja koolijuhtide hulgast kui ka ministeeriumi ametnike ja ajakirjanike seast.

„Lisaks meie PISA tulemustele pakuvad huvi ka digitaalne õpe koolides ja kuidas aitab see hiljem kaasa näiteks iduettevõtete loomisele, aga ka üldhariduse korraldus, õpetajakoolitus, kutseharidus ja kutseõppevõistlused ning HEV-iga seotu,” täheldas Riina Soobik.

17.november 2017

Original Sokos
Hotel Viru
konverentsikeskuses
Tallinnas

Head õpetajad!

Ootame konverentsile!

**Ettekanded vaimse tervise
ja käitumisraskuste teemadel**

Eelregistreerimine:
kuni 15.novembrini
www.terveelukompass.eu
info: 6181797

**Töökuulutus palume saata
esmaspäeval kella kolmeks
marju@opleht.ee.**

Info tel 683 3110, 5564 6671.

**MAARJAMAA
HARIDUSKOLLEEGIUMI
EMAJÕE ÕPPEKESKUS**

ootab oma arenevasse meeskonda

- **psühholoogi,**
- **eripedagoogi,**
- **tegevusterapeuti/
loovterapeuti.**

**Omalt poolt pakume
põnevat vaheldusrikast tööd,
arenguvõimalusi, toetavaid
kolleege ja tööle väärlist tasu.**

CV, motivatsioonikiri ja kvalifikatsioonile
vastavat haridust tõendava dokumendi
koopia esitada **17. novembriks**
e-aadressil emajoe@mhk.edu.ee.

Info telefonil 5348 4171.

VAT Teatri dialoogid õpilaste ja õpetajatega

1. OKTOOBRI 30. SÜNNIPÄEVA TÄHISTANUD EESTI VANIM VABATRUPP VAT TEATER PEAB VAATAJATELE KUNSTILISE ELAMUSE PAKKUMISE KÕRVAL TÄHTSAKS KA NENDE HARIMIST.

TIINA VAPPER

Algas konkurss „VAT, KUS DIALOOG!“

Hiljuti kuulutas teater välja 8.–11. klassi õpilastele mõeldud pooleteiseaastase projekti „VAT, KUS DIALOOG!“, mille esimene osa, stseenikirjutamise konkurss, juba käib. Dialoogi vormis stseen vabalt valitud teemal pikusega kuni kaks lehekülge tuleb saata hiljemalt teatripäevaks, 27. märtsiks, meiliaadressil mihkel@vatteater.ee.

VAT Teatri dramaturg Mihkel Seeder, mis konkursiga on täpsemalt tegu? Konkursi põhieesmärk on motiveerida noori kirjutama. Inimesed on sageli tunistanud, et nad on aastaid tahtnud kirjutada, aga pole suutnud või osanud alustada. Alanud konkurss pakub kooliõpilastele võimaluse kirjutamisega algust teha ja esimene samm ongi stseenikirjutamise võistlus. Saadetud tööde põhjal valime välja need kirjutajad, kes järgmise aasta sügisel saavad võimaluse osaleda näidendikirjutamise töötubades, kus nad oma tekste edasi arendavad. Kolmanda etapina valitakse välja kuni kolme noore autori tekstid, mis kantakse lavastatud lugemisenäidendite ette. Seepärast ootamegi osalejaid kuni 11. klassini, et nad konkursi lõpuks veel keskkoolis õpiks.

Miks just stseenikirjutamisvõistlus? Minu üks soov on propageerida näidendinäidri. Koolides käies küsin õpetajatelt alati, miks nad tundides nii vähe näidendeid käsitlevad. Koolitund kestab 45 minutit ja näidend oma kompaktses vormis sobib sinna suurepäraselt. Et näidend on tegevustikupõhine, on seda romaaniga võrreldes lihtsam lugeda. Lisaks on dialoog kõige loomulikult suhtlemisviis inimeste vahel. Stseenikirjutamisega alustamegi seepärast, et stseen on näidendi väiksem ehituskivi. Mõnikord võib anda ka reaalse olukorra üks ühele üleskirjutamine nauditava tulemuse, teine võimalus on lasta fantaasial lennata.

Viite kooliõpilastega läbi lausa kolme kirjutamisega seotud töö: lookirjutamine, näidendikirjutamine ja VATinaarium. Mille poolest need erinevad? Lookirjutamise tööta mõte on panna õpilased lugusid välja mõtlema ja kirja panema. Senise kogemuse põhjal võin öelda, et fantaasiat noortel jagub, aga oma mõtete väljendamisest jääda hätta. Mitmesuguste kirjutamisharjutuste abil saavad nad juurde julgust ja enesekindlust, mis tuleb kasuks ka kirjandite kirjutamisel.

Näidendikirjutamise töötuba ärgitab osalejaid tutvuma näidendite maailmaga ning on hea täiendus kirjandustunni. Puutun sageli kokku arvamusel, et näidendeid on kohutavalt raske lugeda, sest paljude jaoks on see vorm harjumatu. Hea näidend hakkab ise jooksa ja kisub lugejat kaasa. Selles töötaas õpimegi aru saama, kuidas teksti pinget ja põnevust luua ning paberil olevat lugu laval ellu äratada.

VATinaarium on kirjutamise töötuba, mis toimub pärast VAT Teatri etenduse vaatamist. Analüüsime õpi-

lastega, mis laval juhtus, millised olid tegelaste käitumismotiivid. Noored saavad haarata ka ise initsiatiivi, vaadates seda lugu mõne muu nurga alt või teise tegelaskuju seisukohalt ning pakkudes välja teistsuguseid lahendusi.

Kuidas õpilased oma mõtete kirja panemisega hakkama saavad?

Igas grupis on õpilasi, kellel hakkab mõte kohe jooksa, ning neid, kellele tekib tõsine blokk või puudub huvi. On neidki, kes lihtsalt provotseerivad. Väga palju sõltub sellest, milline õhkkond on klassis. Loomine on intiimne tegevus, kus tuleb oma mõtteid avaldada ja end teistele avada. Kui omavahelised suhted pole head, ei juleta oma arvamust avaldada. Olen kogenud, et tihti tuleb just neilt õpilastelt, keda õpetajad iseloomustavad kui probleemseid, fantastilisi ideid ja põnevaid kirjutisi. Üks tütarlaps protestis terve tunni ega teinud kaasa ühtki harjutust. Mõne aja pärast võttis ta minuga ühendust ja saatis oma teksti, mis olid hästi kirjutatud. See näitab, et vahel näeme tulemust hoopis hiljem.

Aasta tagasi andsin oma endises koolis, Tallinna saksa gümnaasiumis valikainena pool aastat loovkirjutamist. Seal sain aru, kui keeruline on õpetajaamet ja milliseid oskusi see nõuab. Osa õpilasi tahtis väga täpselt teada, mitu sõna tu-

Mihkel Seeder Kiili gümnaasiumi 6. klassis lookirjutamise töötuba läbi viimas.

FOTOD: VAT TEATER

leb kirjutada, osa tundis hirmu, mida sobib kirja panna, mida mitte. Tihti tahetakse tegelasteks võtta oma klassikaaslast ja õpetajaid, mistõttu olen palunud mitte puudutada neid, kes on ruumis. Kuna loomingulise tegevuse juures võib jõuda ka selliste lugudeni, mis pole eetilised või moraalsed, lepime enne kirjutama hakkamist noortega kokku, milliseid teemasid me ei käsitle.

Millised teemad on õpilaste seas populaarsed?

Peaaegu alati tahab keegi kirjutada pagulastest, Edgar Savisaarest, Bemmiga ringikihutavatest rullnökkadest, kellestki, kes teisi pommiga ähvardab. Tihti juhtub, et kui ideed saavad otsa, tapeetakse mõni tegelane ära. Sel hetkel tuleb nende mõtteid suunata. Teema, millest noored ei taha rääkida või mille üritavad naljaks pöörata, on armastus. Kui nendega natuke tööd teha, oleme mõnikord jõudnud tundlike lugudeni.

Kas pere- ja suhte probleemid on nende jaoks tähtsad?

Väga tähtsad. Mul on paar korda olnud kogemus, kui saan teksti lugedes aru, et siin on avatud üks tõsisesse probleemi, mis on peidetud mitme kihi alla. Sellises olukorras olen nõutu, sest puutun selle lapsega kokku põgusalt ega tea, kuidas teda aidata. Olen hiljem õpetajalt küsinud, kas ta on lapse muredest teadlik.

Kui palju on õpilaste lugudes huumorit?

Üsna palju, ka sotsiaalmeedia töötab ju huumori kaudu. Esimesed harjutused töötaas teemegi huumorivõttes, nii läheb asi paremini käima. Huumorit ja üllatust on palju, süvenemist vähem. Ollakse harjunud end minimalistlikult väljendama, mistõttu süvitsimnemist tuleb õpetada.

Kas kedagi üldse saab kirjutama õpetada?

Arvan, et saab. Me ei saa tegelda inimese talendi ja motivatsiooniga, küll aga ergutada tema loovust ning õpetada, kuidas oma arvamust argumenteerida. Tihti juhtub, et kirjutades jäädakse ühte koh-

ta kinni. Loovkirjutamise harjutused aitavad sellest punktist edasi. Töötubades osalejad saavad üksteist vastastikku motiveerida, toetada, tagasisidet anda. Sellest on kasu. Ma ise alustasin kirjutamisega tõsisemalt kuuendas klassis ja mul polnud kelleltki abi küsida. 12-aastaselt minule oleksid kirjutamise töötaad ja konkursid väga kasuks tulnud. Leian, et noorel autoril peab olema võimalus kirjutamisel tuge saada, ja tahan seda neile pakkuda. Loovkirjutamiskool Drakadeemia, kus ma samuti aastaid juhendan tegutsen, tegeleb täiskasvanutega, VAT Teater noortega, need kaks toetavad teineteist.

Kas mõni konkursitöö on juba saabunud?

Jah, esimesed tööd on kohal. Jaanuarist hakkame VAT Teatri kodulehele panema soovitusi, kuidas stseeni kirjutada, ja avaldama põnevamaid töid, abiks neile, kes veel endas kahtlevad. Õpetajad, kes soovivad õpilastega konkursil osaleda, võivad kutsuda kooli ka näidendikirjutamise tööta.

Arendavad haridustöötaad

VAT Teater on loonud lavastuste juurde hulganisti töötube ning põhjalikku lisamaterjali. Teatri haridustegevuse juht Mari-Liis Velberg, kui tihe koostöö on teatril koolidega?

Koostöö koolidega on pidev ja usaldus õpetajatega vastastikune. Sel aastal püüame senisest rohkem ka õpilastega kontakti saada. Stseenikirjutamise võistlus on selleks hea võimalus. Ka paljud meie lavastused valmivad koostöös publikuga. Uurime õpilastelt juba enne näidendi sündi, mis teemad neile korda lähevad. Samuti küsime nende arvamust lavastuse valmimise etapis. Selline koosloomine aitab luua teatritegijate ning õpilaste-õpetajate vahele silla ja üksteist vastastikku inspireerida.

Milliseid töötube VAT Teater õpilastele pakub?

VAT Teater on olnud mitmes valdkonnas pioneer. Foorumteatrit oleme teinud alates 1999. aastast, kui see oli Eestis täiesti uudne meetod. Haridustöötubadega alustasime seitse aastat tagasi ning üritame igal aastal pakkuda midagi uut. Selle hooaja uus töötuba on improteatri „Loo-VAT mõtlemist“, mis on inspiratsiooni saanud inimese ja looduse suhetest kõnelevast lavastusest „Mister Green“ ja kus me pärast lavastuse vaatamist arutame õpilastega lavastuses käsitletud teemade üle. Töötuba viib läbi lavastuse peaosatäitja Rauno Kaibiainen. Uus töötuba on ka „Seksuaalsus, identiteet ja meedia mõjud“, mis on abiks lavastuse „Kas sul-

le meeldib porno“ käsitlemisel ja toetab hästi põhikooli ja gümnaasiumi sotsiaalainete teemasid. Töötuba viib läbi Kristina Birk Eesti seksuaaltervise liidust. Seksuaalsuse ja pornograafia teemat seoses meediaga lahkab ka töötuba „Meedia meie elus“, mida viib läbi meie teatri näitleja ja lavastaja Margo Teder.

Kuna oleme seotud rahvusvahelise projektiga Platform Shift+, on just meedia- ja virtuaalmaailma mõjud olnud meie viimaste aastate lavastuste peateema. Samuti on teatri missioon rääkida tabuteemadest, mida ongi lihtsam teha mängu kaudu. Gümnaasistidele ja õpetajatele on mõeldud töötuba „Lugu liikumises ja rütmis“, mis annab kogemuse, kuidas rütm ja liikumine abil lugu rääkida. Seda töötuba viin läbi ma ise koos trummar Tanel Rubeniga ning sellesse on põimitud flamenko- ja improtantu, löökpillimuusikat ja rütmikaharjutusi.

Mari-Liis Velberg (vasakul) juhendamas foorumteatri töötuba-koolitust õpetajatele ja sotsiaaltöötajatele koolivägivalla ennetusprojekti „Valikuvõimalus – foorumteatri ID!“ (2006–2007) raames.

Töötuba pakkudes mõtleme alati, et selles sisalduks rosin ja praktiline väärtus just konkreetsele klassile. Kohandame töötuba vastavalt grupile, neis on osalejad ka erivajadustega lapsed.

Milliseid töötube soovitate õpetajatele?

Õpetajatele on kaks kirjutamistöötuba: „Tähelepanu, valmis olla, kirjuta!“ ja „Loovkirjutamine õpetaja töövahendina“, mõlemad viib läbi dramaturg Mihkel Seeder. Esimene annab võimaluse end loominguliselt väljendada ja välja elada; teine jagab nõuandeid selle kohta, kuidas loovkirjutamist ainetundides rakendada. Improteatri töötuba, mida viib sellest aastast läbi Mairi Tikerpalu impoteatrist Impeerium, pakub õpetajatele võimaluse mänguliste harjutuste abil ennast paremini tundma õppida. Lavavõitluse töötaas saab kasutada nii

häält kui ka keha ning mängida läbi situatsioone, millesse päriselus ei satuta. Foorumteatri töötaas aga otsitakse mängulises võttes lahendusi sotsiaalsetele probleemidele. Näiteks kuidas parandada õpilaste suhteid klassis või saada hakkama keeruliselt käituvate õpilastega. Tegemist ei ole teraapiaga, teema avamine, arutelu ja lahenduste otsimine toimub teatritööta vormis. Foorumteatri töötuba sobib näiteks pärast õpilaste ja õpetajate suhetele keskenduva lavastuse „Müller peab lahkuma“ vaatamist.

Miks te seda kõike teete?

Teater on meedium, mis puudutab inimese hinge, kuid juba Bertolt Brecht pidas teatrit ka haridusasutuseks. Paljudes Euroopa maades on etenduse juurde kuuluv hariduspakett teatris aina loomulikum asi. Haridustegevuse kaudu saame anda õpilastele tervik kogemuse: neid eelnevalt etenduseks häälestada ja pärast nähtu üle arutleda, jagada innustust ja inspiratsiooni, aidata neil iseennast ja maailma paremini tundma õppida.

Kas koolid võtavad pakutud võimalustest kinni?

Võtavad, aga ootame, et veel rohkem koole leiaks tee teatrisse. Usun siiralt, et mõni eriline kohtumine kooliajal võib panna noore avama endas uusi andeid ja olla elus määrava tähtsusega. Innustan õpilasi ja õpetajaid veel julgemalt meiega ühendust pidama.

Pilt kõneleb. Aga millest?

SEMINARIL „LAPS KIRJANDUSES“ KÄSITLETI SEL AASTAL LASTEKIRJANDUSE JA AJALOO SUHTEID. UNDERI JA TUGLASE KIRJANDUSKESKUSE TEADUR **ELLE-MARI TALIVÉE** SELGITAS, MILLISED OLID AJALOO JA RAAMATU SEOSD NING KUIDAS LASTERAAMATU ILLUSTRATSIOON RAAMATUVEERGE TÄIENDAB.

MEELIKA MIHKELSAAR

Kas kõik on sündides võrdsed?

Leelo Tungla „Maimetsa laste lood“ oli oma aja kohta haruldast ühiskonnakriitiline. Muuhulgas jutustab Leelo Tungal seal loo väikesest Tiinast.

Tiina ema oli lüpsja ja armastas napsu võtta. Esimese klassi aktuse päeval ei ole ema üldse koju tulnud, vaid kuskile peo peale jäänud ja nii on Tiina end oma arusaamise järgi riidesse pannud ja juuksed vabalt lehvimas jätanud. Lugejale ei valmista Tiina äratundmine illustratsioonil ilmselt raskusi. Küllap märkab lugeja pildil ka tekkima hakanud sotsiaalseid hoiakuid, mida kunstnik Asta Vender on suutnud suurepäraselt tabada.

Kartmatu Pipi sündis seepärast, et Lindgreni tütar kartis kõike

Sõja ajal töötas Astrid Lindgren salajases postitsensuuri büroos – nii sõdurite kui ka eraisikute kirjad aurutati lahti, loeti läbi, otsiti üles kohanimed ja muud sõjalise kaitsega seotud andmed, mis tõmmati maha. Võis olla päris suur koorem olla hästi kursis asjadega, millest üks tavaline Rootsi kodune naine undki näha ei osanud.

Lindgreni väikesel tütrele Kariinil on samal ajal hirmuhood. Nii sünnibki Pipi Pikksukk, kes midagi ei kardaks ja kelle jaoks ületamatuid muresid ei ole. Kartmatus paisub välja juba Pipi välimusest.

Rahusaar keset sõjakolemust

Muumitrolli oli Tove Jansson valmis joonistanud ammu enne Teist maailmasõda. Oma turvalise rahumaailma said Muumitrollid aga alles 1939. aastal, mil Janssonit vaevas sõjamenistus ja töö tegemine tundus mõttetu. Tal tekkis äkiline tahtmine kirjutada midagi, mis algaks sõnadega „Elas kord ...“.

Printsidest ja printsessidest ta aga kirjutada ei tahtnud, nii sündis hoopis turvaline rahumaailm Muumiorg. Järgmine raamat, „Satabatäht“, peegeldab pommitähtsust Helsingis, aga ka 1945. aasta tuumarünnakut Hiroshimale ja Nagasakile. Lapsed olid ära teeninud õnneliku lõpu – hirmusöö läheb mööda, maailm on alles, pere ja sõbrad samuti, ning isegi kõik noodid on Nuuskmõmmiku suupilli tagasi tulnud.

1950. aastate õnnelik Nõukogude lapsepõlv

Samasuguse turvalisusega ei hellitanud lapsi alati Nõukogude Liit. Illustratsioon käis enamasti ühte jalga raamatus kujutatunaalsusega: näiteks sõda, pime, enda peitmine, kurjad inimesed, neile vastuhakk – värvigamma tume, roheline, õudne, realistlik.

Asta Vender, ligi 250 raamatu ja jutu illustraator, on meenutanud, kuidas 1950-ndatel pidid lapsed olema realistlikud: „Isegi kompvekipaberil pidid kõik käe sõrmed olema välja joonistatud, muidu Glavlit ei lasknud läbi.“

Alternatiivne meetod täiskasvanute keeleõppes – TPR

PÄRIS UUDSET ÕPPEMEETODIT ON TÄNAPÄEVAL RASKE LEIDA, SEST INIMENE EI OLE OMA PÕHIJOONTES AJAGA JU PALJU MUUTUNUD. HUVITAVA TULEMUSE ANNAB TEINEKORD SEE, KUI KASUTADA LAPSE ÕPPIMISMEETODIT TÄISKASVANU PEAL.

MEELIKA MIHKELSAAR

Üks selline on TPR-meetod, mis loodi 1960-ndatel täiskasvanute keeleõppeks. Seda interaktiivset keeleõppemeetodit esitlesid integreeritud õppe töötoa ja näidistunniga „Uuenduslike õppemetoodikate kasutamine erialases inglise keele õppes“ Bulgaariast pärit inglise keele õpetaja Petar Hodulov ja eestlane Helen Anvelt. Töötuppa kogunes 13 massaažipilast.

„Lapsed õpivad võõrkeelt üldjuhul linnulennult, samas kui täiskasvanu võib jääda oma emakeele vangiks,“ tõdeb Petar Hodulov, kes õpetab Eesti massaaži- ja teraapiakoolis muuhulgas ka inglise keelt. Võõrkeele õppimine sõltub tema meelest paljuskil sellest, kuidas inimene saab hakkama hääbitundega – eksida tuleb ju omajagu.

Veelgi kaugemale venitab hääbitunde piire see, kui on tarvis püsti tõusta ja mängida. Keeleõpe liigutuste ja jäljendamise abil on levinud võte võõrkeele tutvustamisel lastele – nad lähevad sellest põlema ja sõnavara tekib iseenesest. Mis siin siis rasket on?

KES MÄNGIB, SEE MÄLETAB

Petar Hodulovi sõnul seab tõkkeid eelkõige mõtlemine: ma olen ju täiskasvanu, kas ma ikka pean midagi sellist tegema? Kassi moodi nurruma või koera kombel jalga tõstma me siiski ei hakka, kuid anatoomia sõnavara õpetav

vad Petar ja sama kooli välisprojektide juht Helen Anvelt näidistunnis ka kehahamälule panustades. Liigutused saavad täiskasvanud õppijad suuresti ise välja mõelda. Kui üldse inspiratsiooni ei ole, siis õpetaja aitab.

Nii tekib tõrge lause „Stomach breaks down food“ juures. Haarama kõik vapralt kõhust, aga mis siis? Lõpuks võtab Petar lauvalt valge paberilehe ja rebib selle ribadeks. *Kidneys get rid of waste products?* Õppijate hulgas on rohkem naisi kui mehi ja nii juhtubki, et kokkulepitud liigutuseks saab neerude piirkonnas justkui pudeliharjaga kraapimine – puhastab ju, või mis? *Bladder stores urine?* Situaatsioonekoomikat ja naeru on üksjagu.

Peasi et töötab

Sisekaitseakadeemia A1-B1-taseme vene keele lektor Marika Salom liigutusi sihipäraselt ei kasuta, kuid aeg-ajalt põimib neid õppes siiski. Miimikat ja keha on tema hinnangul lahe kasutada emotsioonide ja välimust puudutava sõnavara õppimisel. Põhiline eesmärk on saada õppija kiiresti rääkima ja Marika Salom ise näeb kõige paremat tulemust, kui paneb põhiorhu kommunikatiivsusele. „Rasked on mõlemad meetodid, sest eestlane ei taha ju väga aktiivne olla. Mõne grupiga see ei õnnestugi,“ leiab ta.

Tunnis tuleb tema sõnul ära tajuda, mida selle kursuse kadetid teha suudavad, kus on nende piirid. On kursusi, kus TPR toimib suurepäraselt, teine kursus näiteks ei taha tunnis nägusid teha ja tulebki mee-

der stores urine? Situaatsioonekoomikat ja naeru on üksjagu.

Hiljem võtame ette lünkteksti, ikka nende samade lausete põhjal. Mingid tavapärasest erinevad seosed on tõesti tekkinud, pudeliharja liigutus tuleb enne meelde, kui eesti keeles mõtlema hakkam, mis sõna seal siis olla võiks.

OI, VÕÖRAS VAATAB ...

„Mul oli väga lõbus,“ võtab emotsioonine vaos hoidev Liis Metusala (44) tunni hiljem kokku. „Hea energia on, hästi praktiline ja käed küljes. Eestlased sulavad üldse raskelt üles.“ Liisbet Sarapu (22) uurib, kas ka kodus võib sõnu õppides liigutusi juurde teha. Liigutuste mõte on anda ajule tuge seoste kiiremaks tekkimiseks, ja kindlasti ei pea seda tegema ainult klassis. Eriti hästi toimib meetod kinesteetilise õppija peal – seda õpitüüpi võib keskmise klassikoosseisuga massööride hulgas keskmisest rohkem olla. Kines-

teetikut on õppijate hulgas teatavasti väga vähe. See võib hääbitunde kõrval olla teine tõsine põhjus, miks meetod täiskasvanuõppes praegu laialdast kasutust ei leia.

Galina Barsunova (55) loodab, et nüüd ainult sellised tunnid tulevadki. Kui igav on, ei tea Galina, mida teha, kuid muidu on ta katsetamise suhtes väga avatud. Dmitri Kudrjasevile (23) seevastu ei meeldinud meetod üldse. Võõrastega on pisut piinlik teha, samas sõprade hulgas on ju „Aliast“ väga lahe mängida, tõmbab õppija tunnist paralleli eluga.

Küsimus, mis nii mõnegi õppija peas tekkis, oli liigutuse valik. Kui ühe jaoks on omasem üks, teisele aga teine liigutus, kas on siis üldse eesmärk teha ühte ja sama asja? „Tegelikult mitte,“ leiab Helen. „Seekord mõtlesin ma, et proovime jõuda konsensuseni. Kui kodus õpida, võiks iga õppija leida just selle liigutuse, mis teda toetab, mitte kesken-

TPR

- TPR (*total physical response*) meetod muutus populaarseks 1970-ndatel. Meetodi lõi John Asher, pidades silmas täiskasvanud võõrkeeleõppijaid. Eeskujuga võttis ta laste keeleõppes, mis andis täiskasvanud õppijaga võrreldes palju paremaid tulemusi. Praegu soovitatatakse meetodit kasutada pigem noorema õppija keeletundides.
- Idee tähekkombinatsiooni taga on keele õppimine liigutades ja jäljendades, tihti kasutatakse iga lause või sõna juures mõnd käeliigutust. See annab ajule lisaks auditiivsele midagi, millele toetuda. Sõna ja liigutus seostatakse omavahel, õppimine on seeläbi kiirem.

duda liigselt sellele, mis on üldtuntud traditsioon. See võib olla hoopis väga abstraktne, peasi et teile omane.”

ALTERNATIIVNE MEETOD NÕUAB ÕPETAJALT PALJU

Petari silmad on tunni lõpuks väsinud, õppijad aga lõbusas tuju ja energilised, kodused mured peast pühitud, telefoni ei ole olnud aega kiigata.

Helen Anvelt meenutab oma kooliaegseid saksa keele tunde: „Raske, vaevaline ja igav õpe. Ma lihtsalt tuupisin pähe lehekülgede kaupa teksti ja see oli kohutav.“ Nii ongi ta südameasjaks võtnud keeleõppe arendamist.

Kui tavaliselt tegeleb Helen Anvelt projektidega, siis seekord jäi lõviosa tunni ettevalmistusest tema kanda. Näidistunni kokkupanek võttis aega vaid kaheksa tunni ringis, hoolimata sellest, et TPR-is on palju panustatud spontaansele improvisatsioonile, valmis lahendus sünnib tunnis ja liigutuse loob õppija ise. Kuid siiski – füüsiliselt istuda, mõelda, teha, otsida. Palju on vaja ka loovust.

„Eks aega ja vaeva läheb tohutult. Õpetajalt ei saagi nõuda, et ta seda vabast ajast teeks. Vaatasin ikka mitmeid videoid, enne kui õige leidsin, ja siis oli see ka India inglise keeles,“ kirjeldab Helen oma raskusi tunni ettevalmistamisel.

Petar Hodulov leiab, et kuigi meetod võib olla üks, lisab iga õpetaja sellele oma värvi ja tulemus on unikaalne. Õpetaja peab endast palju andma. Kahe astronoomilise tunni ajal on optimaalne õppida kümme uut sõna, maksimaalselt viiest. Vastasel juhul on uue info tulv liiga suur ja aju ei jõua järele. „Uuenduslike õppemetoodikate kasutamine erialases inglise keele õppes“ projekti raames Maltal koolitusel käinud Petar nendib, et meetodid ei olnud uued, kuid neid tutvustati väga hästi. Peale TPR-meetodi olid töötoas tutvustamisel ka kommunikatiivne lähenemine ja LAK-õpe.

Naabrite kogemusest tasub õppida ...

■ NAABRITE KOGEMUSEST TASUB ÕPPIDA, SEE AITAB KA OMA TUGEVUSI JA NÕRKUSI PAREMINI NÄHA. AUGUSTI LÕPUS TOIMUS JÕGEVAL RAHVUSVAHELINE KONVERENTS, MILLE KORRALDAS PALAMUSE NUKITSAMEHE LASTEAEDE EESOTSAS DIREKTORI MARIKA MERUSKIGA, PÕHITEEMA OLI KAASAV HARIDUS. ETTEKANNETEGA ASTUSID ÜLES KA SÕPRUSMAAKONDADE – SOOMEST KAARINA, LÄTIST PRIEKULE JA LEEDUST KAIŠIADORYSE – LASTEAEDADE JUHID, ÕPETAJAD JA TUGISPETSIALISTID.

TIINA VAPPER

Konverentsi aitas rahastada Euroopa Liidu sotsiaalfond. Konverentsimuljeid olid nõus jagama Palamuse Nukitsamehe lasteaia õppealajuhataja **Amino Põldaru**, Põltsamaa Tõrakese lasteaia direktor **Helje Tamme**, Tabivere lasteaia direktor **Aune Sepp** ja Jõgeva Karikakra lasteaia õppealajuhataja **Marge Põdra**.

SOOMES SAAVAD KÕIK LAPSED ABI ÕIGEL AJAL

Aune Sepp: Väga hästi on töö erivajadustega lastega korraldatud Soomes, kus tugivõrgustiku tööd koordineerib omavalitsus. Näiteks Kaarina maakonnas Mikkelis linnas töötab linnavalitsuse juures mitu alushariduse spetsialisti, kellest üks tegelebki tugisüsteemidega. Temani jõuab lasteadeadest info, millist teenust keegi vajab. Vastavalt lapse diagnoosile ja rehabilitatsiooniplaanile sõlmib ta tugimeeskonnaga (kuhu kuuluvad logopeed, eripedagoog, laste massöör, tegevusterapeut jt) kindlaks ajaperioodiks lepingu ning selle teenuse eest tasub linnavalitsus. Kõigi laste vajadused on teada ja kirjeldatud ning iga laps saab abi õigel ajal.

Amino Põldaru: Soomlased tõidki välja, et iga koolieelses eas lapse peale kulutatud euro toob hiljem seitse eurot tagasi. Lapse nõustamine algab juba enne tema sündi, veel enne, kui laps lasteada jõuab, on seal tema kohta kogu vajalik info. Sünnist saati tegeleb lapsega üks ja sama perearst, kes teab tema kohta kõike ja suunab ta vajadusel spetsialistide juurde. Kui Eestis töötavad sotsiaal-, haridus- ja meditsiinaldkond üksteisest lahus ning pere peab eri institutsioonide vahet jooksma, siis Soomes on need koos. Lapsele hakatakse probleemi ilmnedes abi osutama kohe lasteaias, kusjuures lasteaiaõpetaja on see, kes otsustab, milles laps tuge vajab ja keda on tarvis kaasata.

Helje Tamme: Ükski spetsialist ega komisjon, kes last üks-kaks korda näeb, ei suudagi anda nii õiget hinnangut kui inimene, kes on lapsega päevast päeva koos. Erivajadusega lapsega kontakti leida on aeganõudev ja raske ülesanne.

Marge Põdra: Kaarina maakonna ettekandest selgus, et info liigub spetsialistide vahel Soomes väga hästi, kuigi eripedagoog ei ole lasteaias pidevalt kohal, vaid käib periooditi õpetajaid nõustamas. Erivajadustega lapsed on kaasatud tavarühmadesse, aga neil on tugiisik kõrval. Lasteaedadele jagatakse palju metoodilisi materjale ning õpetajatele on abiks vabatahtlikud ja praktikanid, tänu millele tegeleb rühmas lastega rohkem inimene. Sümpaatne oli, et tugidengitest lapsevanematele antakse võimalus viia pingelise õppeperioodi ajaks laps õppäevaringsesse lasteada või aitab lapse järele vaadata perele määratud tugiisik.

Aune Sepp: Soomlastel on suur kogemus ka riigikeelest erinevat keelt rääkivate lastega. Hovirinna lasteaias näiteks räägivad lapsed kokku 16 emakeelt, aga lasteaias kõnelevad õpetajad nendega ainult soome keeles, kasutades pilte, piktogramme ja muid vahendeid. Linnavalitsuse poolt on lapsevanematele abiks tõlk, kes neile vajaliku info tõlgib, et vääritimõistmist ei tekiks. Mõistagi on meist samm ees Soome lasteaiaõpetajate palgad. Soomes teenib lasteaiaõpetaja keskmiselt 2500 eurot kuus ja õpetaja abi 2300. Nii väikest palgaerinevust

Soome Kaarina maakonna neljalikmeline delegatsioon.

FOTOD: RICHARDAS SENELIUXS

Leedu külalised Jõgeva maavanema Viktor Svatõševi (keskel) vastuvõtul.

Lätti alusharidusjuhid uudistamas Jõgeva Karikakra lasteaia pesuruumi.

põhjendatakse sellega, et õpetaja abi töötab lapsega kogu päeva, lisaks abistab ta õpetajat. Samas on see tekitanud olukorra, et õpetajad tihti vahetuvad.

LÄTI JA LEEDU ÜLLATAS TEENUSTE JA SPETSIALISTIDE HULGAGA

Marge Põdra: Lätti ja Leeduga on meil õpikäsitus, samuti probleemid ja võimalused üsna sarnased. Nii Lätti kui ka Leedu esinejad tõid välja, et individuaalset lähenemist vajab 45–50% lastest. Eestis vajab mingit laadi abi keskmiselt kolmandik. Lätlaste puhul oli huvitav, et nad käsitlevad erivajadusega laste kasakäelisust, samuti kuuluvad erivajadustega laste gruppi eriliste huvide ja vähemate majanduslike võimalustega lapsed, kelle kodudes on vähem arendavaid mängevaid ja raamatuid ning kes vajavad seetõttu rohkem tuge. Ilmselt tuleb siit ka suurem abivajajate protsent.

Helje Tamme: Tendents, et erivajadustega laste arv kasvab, on märgatav igal pool. Hüppeliselt on kasvanud käitumisprobleemidega ja logopeedi abi vajavate laste hulk. Lätti puhul meeldis mulle, et ei välistata võimalust luua osa laste jaoks eraldi rühmad, kus nendega töötavad selleks koolituse saanud spetsialistid. Kaasava hariduse puhul tulekski mõelda, millise probleemiga last

saab kaasata, millisega mitte. Priekule vallas on kolm lasteada, ühte võetakse vastu meditsiinilis-pedagoogilise komisjoni otsusega füüsilise mahajäämusega, kõnehäiretega, liit- ja vaimse puudega lapsi. Selles lasteaias on neli rühma, igas rühmas 10–12 last. Nendega töötavad lisaks õpetajale ja õpetaja abile raviliikumise õpetaja, logopeed, massöör.

Aune Sepp: Spetsialistide leidmise probleem on Lätis ja Leedus sama terav nagu meilgi. Et laps saaks vajalikke teenuseid, peab lasteaiajuht vajadusel kas naaberlasteaias või kooliga kokku leppima, et need spetsialistid leida. Last ei tohi abita jätta, sest enne kooli on õige aeg teda aidata, pärast on juba hilja.

Marge Põdra: Mind üllatas Lätti ja Leedu puhul, milliseid teenuseid on võimalik pakkuda. Mitmes vallas on lasteadeades laste kasutuses basseini, liivate-raapia, loodustuba, soolakamber, lisaks võimalus tegeleda muusika- ja kunstiteraapiaga, saada füsioteraapiat ja massaaži.

Helje Tamme: Suur üllatus oli ka spetsialistide hulk: ametis on raviliikumise õpetajad, massöörid, kunstiopetajad, HEV-lastest abistajad – seda siiski mitte igas lasteaias. Leedus Žežmariai lasteaias on rühmaruumidele lisaks laste kasutuses mitte ainult muusika- ja

spordisaal, vaid ka õppe- ja meelelahutusruumid, joonistustuba, metoodikatuba, raamatukogu, isegi muuseumituba. HEV-lapsed saavad väikese grupina koos tegevusterapeutidega vaikselt keskkonnas tegutseda. Meeldis ka selle lasteaia kogemus sümpaatsete Kimochi nukkudega, mis aitavad lapsel iseenda ja teiste tundeid paremini mõista. Samuti on neil kasutusel leedu keeles rääkivad interaktiivsed Tauškute nukud. Nukk, kelle nimi on tõlkes jutupaunik, teab palju lõbusaid laule, luuletusi, mängu ning sellele saab salvestada ka ema või pereliikme häält. Kui laps nukku kallistab, näitab nukk alati, et tal on hea meel.

Marge Põdra: Meeldis ka vee peale joonistamise (marmorpildi) metoodika, mida kasutatakse töös erivajadustega, sotsiaalselt tõrjutud, aga ka andekate lastega. See on suurepärane vahend aidata lapsel lõdvestuda ja rahuneda. Ettekannetest kumas läbi, et Lätis peetakse lapse arendamisel oluliseks praktilist käelist tegevust ja loodust. Leedus seevastu tähtsustatakse palju peret ja pereväärtusi.

MIS VÕIKS EESTIS PRAEGUSEST PAREMINI KORRALDATUD OLLA?

Amino Põldaru: Soomes, aga ka Lätis ja Leedus saab HEV-laps kiiremini diagnoosi ja tugispetsialistide abi, sest rüh-

maõpetaja hakkab temaga kohe tegelema. Eestis võib kõrvõimalikesse komisjonidesse ja keskustesse suunamine võtta aega mitu kuud. Samuti on selle eest vastutavad institutsioonid teistes riikides omavahel paremini seotud kui meil. Eestis on palju ära tehtud, aga puudub turvatunne. Meie tugiisikutel on aastased lepingud ja kui juhtub, et laps jääb haigeks, siis tema aitamiseks palgatud inimene nende päevade eest palka ei saa. Väga keeruline on nii ebastabiilsetel tingimustel leida inimest, eriti kompetentset ja koolitustel käinud spetsialisti. Samuti on töötasu, mida omavalitsus neile maksab, väga väike. Ka Palamuse lasteaias on mõnel lapsel tugiisik, keda on võimalik palgata ainult kaheks päevaks nädalas, mis tähendab, et ülejäänud kolmel päeval teda pole ning kogu koormus on õpetajate ja assistentide õul. Naaberriikides on see rohkem läbi mõeldud.

Tuleks kaaluda, kas mõne lapse jaoks oleks sobivam siiski erirühm, mis tagaks talle kiirema arengu. Suur soov on, et eripedagooge koolitatakse senisest rohkem, et neid jätkuks igasse lasteada ja kooli. Tugispetsialistide palk võiks tulla riigieelarvest.

Marge Põdra: Õpetajatele peaks olema rohkem praktilist laadi koolitust. On küll koolitusi erivajadustega lapse hindamise teemal, aga laiapõhjalisi koolitusi töötavale tavarühmaõpetajale polegi. Pealegi saavad Euroopa Liidu sotsiaalfondi toel pakutavad koolitused hästi ruttu täis.

Amino Põldaru: Jah, koolitustel räägitakse küll erivajadustega laste eripäradest, aga seda, kuidas erivajadustega lapsega toime tulla ja teda konkreetses olukorras toetada, on vähe. Ka ülikool ei anna sel teemal väga põhjalikke teadmisi. Teooriat saab lugeda raamatust, ka suks tuleks kas või tüüpjuhtumite väljatoomine, et õpetaja oskaks last aidata. Konverentsilt jäi mulje, et samad probleemid on teistelgi.

MIS KÜLALISTELE EESTIS KÕIGE ROHKEM MEELDIS?

Helje Tamme: Külalised käisid Eestis mitmes lasteaias. Põltsamaa Tõrukeses meeldis neile, et meil on arendusrühmad tavalasteaia juures. Igapäevaelu ja tegevused toimuvad väikestes gruppides, kus iga grupi peale on täiskasvanu, samas kui jalutuskäikudel käiakse ning õuealal ja saalis mängitakse teiste lastega koos. Kõigile meeldis, et lastel on nii toas kui ka õues palju ruumi ning lasteadeades valitseb sõbralik ja kodune õhkkond.

Aune Sepp: Külalised kiitsid, et meie lasteaiad on hästi korda tehtud ja ilusad, meil on kindel päevakava ja läbi mõeldud õppekasvatustöö, samuti huvitavad ja head õppevahendid.

Amino Põldaru: Kõige rohkem vaimustasid külalisi meie suured avarad õuealad paljude taimede, puude ja põõsastega ning see, et lasteaia kõrval on enamasti park või suisa mets õpetajate rajatud õpperadadega. Üllatas see, et jõgi, oja, taimestik, loomastik on õppekavva sisse kirjutatud ning kogu aleviruum võib olla lapsele õpimaterjaliks nagu meil Palamusel. Kuna loodus- ja õuesõpe ning keskkonnakasvatust on Eestis nende arvates paremini läbi mõeldud kui mujal, tahavad lätlasted kutsuda meid järgmisel aastal oma õpetajatele sel teemal kogemusi jagama.

Hariduslike erivajadustega laste õpetamisele paindlikkust ja lisaraha juurde

Riigikogu menetleb praegu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste eelnõu, millega tahetakse anda kogu erivajadustega laste põhihariduse korraldamine koos rahaga üle kohalikele omavalitsustele.

FOTO: RIIGIKOGU FOTOARHIIV

TIINA KIVIRAND
haridus- ja teadusministeeriumi
üldharidusosakonna nõunik

Seitse aastat tagasi kehtima hakanud ja kaasava hariduse põhimõtte seadusandlusesse toonud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste esmane mõju oli, et koolid ja koolipidajad hakkasid senisest suuremat tähelepanu pöörama vajadusele toetada erivajadustega õppureid tavakoolis.

Möödus vaid mõni aasta, kui koolipidajad, koolijuhid ja ka erialaorganisatsioonide esindajad tõid murekohtadena esile eriklasside jäigad piirnormid ja õppekorralduse vähesed paindlikkused.

UURING KINNITAB MUUTUSTE VAJALIKKUST

Eelmisel aastal tellis haridus- ja teadusministeerium CENTAR-ilt uuringu, et selgitada välja, kuidas senine suund soosib erivajadustega õpilaste hariduslikku ja sotsiaalset kaasamist ning õpitulemuste saavutamist. Nii uuringu tulemused kui ka huvigruppidele saadud tagasiside osutasid, et meditsiinilistel diagnoosidel põhinev kategoriseerimine ei toeta kaasava hariduse juhtumõtteid ja õppe korraldamisel peab lähtuma eelkõige vajadusest. Uuringust saime teada ka seda, et tugispetsialistide teenused ei ole abivajajale alati kättesaadavad, riiklik rahastamissüsteem ei toeta paindlikku õppekorraldust ja põhihariduse korraldamise vastutuse jagamine riigi ja kohaliku omavalitsuse vahel ei toimi.

Riigikogus arutlusel olevate, vähemalt kaks aastat ette valmistatud seadusemuudatuste eesmärk ongi seda kõike paremaks muuta.

TUGE VAJAV LAPS ON KESKMES

Esiteks hakkab õppekorraldus lähtuma lapse toe vajadusest ja tugiteenused muutuvad kättesaadavamaks.

Kehtiv seadus võimaldab moodustada 17 liiki eriklasse või -rühmi, millele on kehtestatud jäigad täitumuse piir-

normid. See takistab õppe korraldamist nii eri- kui ka tavakoolis, näiteks nelja õpilasega väikeklassis peavad õppima väga erinevate vajadustega õppurid.

Eriklasside moodustamise võimalus on ja jääb, seda peab aga tegema lapse toe vajadusest lähtuvalt paindlikult. Õpilase kaasamisel ning õpilaste arvu määratlemisel eriklassis peab otsustusõigus olema ka tugispetsialistide meeskonnal, õpetajatel ja koolijuhil.

Et suurendada koolipidajate ja koolide võimekust tuge vajavate lastega tegelda, antakse eelnõu heakskiitmisel omavalitsustele ja eraüldhariduskooli pidajatele riigieelarvest 22 miljonit eurot täiendavat raha. See võimaldab pakkuda õpet väiksemates rühmades, kaasata tugispetsialiste või abiõpetajaid. Sealhulgas suurendatakse riigieelarvelist õpetajate tööjõukulude toetust enam kui 2 miljoni euro võrra. Et õpilasele saaks olla toeks tugisiik, tugispetsialistid, abiõpetaja või

õpetaja abi, et tal oleks sobiv õppevara ja õppekeskkond, selleks on kavas pakkuda ka tegevuskulu toetust 15 miljonit euro ulatuses tõhustatud ja erituge vajavatele õpilastele.

Kohalike omavalitsuste tulubaaasi kasvuna on 2018. aastast arvestatud üldist tuge vajavate õpilaste tugiteenusteks 3,1 miljonit eurot, et märgata tuge vajavaid õpilasi varem ja ennetada probleemide süvenemist.

UUENEV NÕUSTAMISKORRALDUS KINDLUSTAB KIIREMA ABI

Nõustume, et spetsialiste ei ole kõigis piirkondades veel piisavalt. Rajaleidja keskused kirjeldasid 2015/2016. õppeaastal haridusasutustele teenuseid osutavate spetsialistide seisu maakondade kaupa. Teenust osutasid koolides ja lasteasutustes kokku 1613 spetsialisti, sh 683 logopeedi, 351 eripedagoogi, 258 psühholoogi ja 321 sotsiaalpedagoogi.

KOMMENTAARID

VELLO JÖGISOO

Eesti maaomavalitsuste liit,
tuge vajava lapse isa

Kindlasti on kaasav haridus hea ja seda eelkõige uue õpikäsituse seisukohast. Samuti on positiivne ministeeriumi soov korraldada ka erivajadustega lastele mõeldud koolivõrk, et lapsed saaksid õppida oma kodukoha koolis, kus neile pakutakse tuge, et nende vajadused oleksid rahuldatud ja koolikultuur toetaks erinevate õpilaste koos õppimist ja kasvamist. Soov omavalitsustega teema läbi arutada on igati tervitatav, sest omavalitsused on tahtnud alati oma haldusterritooriumil ise otsustada ja korraldada. Ühtne koolivõrk kõigile õpilastele on ratsionaalne ja võimaldab ressursse paremini kasutada. Kuid kindlasti peab riigieelarvest selleks kohalikele omavalitsustele eraldatav raha olema piisav, et hariduslike erivajadustega õpilastele oleks olemas vajalik arv koolikohti. Omavalitsustele on oluline küsimus vabade spetsialistide leidmine tööturult HEV-õpilaste õpetamiseks. Suuremat tuge vajavate õpilaste koolid teenindavad tavaliselt mitme omavalitsuse lapsi ja nende üleandmisel tuleb esikohale seada laste huvid. Abiõpetaja ametinimetust me PGS-ist praegu ei leia. Abiõpetajate ametikohti on kaasava hariduse vajadusteks loodud koolide omal initsiatiivil.

TRIIN PÄRNA

Türi valla haridus-, kultuuri- ja sotsiaalosakonna juhataja,
tuge vajava lapse ema

Praegune põhikooli- ja gümnaasiumiseadus laseb meil erivajadustega õpilased paigutada eriklassidesse. Raamid on üsna selgelt ja arusaadavalt seatud, oleme nendega harjunud ja sobitame lapse etteantud raamidesse. Minu viieaastane pervasiivse arenguhäirega laps peab kahe aasta pärast kooli minema. Muretsen, kas ta praeguse seadusega sobitub? Kas peaksime lähtuma järgalt etteantud raamidest või lapsest, tema vajadustest ja eripärast? Jah, vastan nii ema kui ka koolipidajana. Usun, et muudatused on vajalikud, varem või hiljem. Emana tahaksin loetleda, millist tuge mu laps vajab, sealhulgas kindlasti eripedagoogi ja logopeedi oma. Koolipidajana rõõmustan, et riik on valmis raha panustama, kuid muretsen: kust need tugispetsialistid tulevad? Otsime neid praegu tikutulega taga, valmis nende soove täitma ja neil kätel kandma. Lisaks tunnetan, et ka meie praegused õpetajad jäävad HEV-lastega hätta: ühelt poolt nad ei taha, teisalt ei oska. Muudatused tekitavad pea alati vastutuule, seega loodan, et koostöös riigi, omavalitsuste ja koolidega leiame nendeks parima raja ja tuulesuuna, mis lähtub lapsest nii, et võiksin olla rahul nii ema kui ka koolipidajana.

Üleriigilise nõustamiskomisjoni ülesandeid kannab edaspidi piirkondlik kooliväline nõustamismeeskond. Sellega vähendatakse bürokraatiat ja võimaldatakse vajaminevat tuge kiiremini. Soovitused ja meetmed kantakse EHS-esse, et kõigil asjaosalistel oleks vajalik ülevaade.

OMAVALITSUSTELE SUUREMA VASTUTUSE ANDMINE EI TOO KAASA RIIGIKOOLIDE SULGEMIST
Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatusega on plaan korraldada ka vastutuse jaotust riigi ja omavalitsuste vahel. Ka praegu õpib lõviosa suuremat tuge vajavatest lastest kohalike omavalitsuste peetavates koolides. Haridus- ja teadusministeerium ei plaani ühegi riigikooli tegevust lõpetada. Samas kahtlusega omavalitsustele pakkuda võimalust riigikooli tulevikus ise pidada – see on aga täiesti vabatahtlik võimalus, mitte kohustus. Koolipidamise üleandmisega kohalikele omavalitsustele ei kao nõuded riiklikele standarditele – need peavad olema tagatud, sõltumata pidajast.

Naastes loo alguse ehk kaasava hariduse uuringu juurde, tuleb nentida, et paljude tulemuste või soovitude elluviimine on võimalik vaid koostöös. Eelmise õppeaasta lõpus arutasime omavalitsuste haridus- ja sotsiaalvaldkonna juhtidega kõnealuseid muudatusi Eesti eri piirkondades. Samuti kohtusime erialaliitu, eraüldhariduskoolide pidajate ja koolijuhide esindusorganisatsioonidega.

Novembris ja detsembris ootab üle Eesti ees uus aruteluring, kuhu on oodatud kõik koostööpartnerid. Eesti linnade liidu, Eesti maaomavalitsuste liidu, Rajaleidjate, kaasavat haridust edendavate omavalitsuste, koolide ning ministeeriumi koostöös toimuvatele infopäevadele saab registreerida ministeeriumi veebilehel.

LOE LISAKS:

Tiina Kangro, „Puuetega lapsed võivad jääda valitsuse rahamängude rataste vahele“, ÕpL 27.10

Diplomite tunnustamine peab muutuma veelgi lihtsamaks

„MAAILMA SUUREMAID ÄRISID ON DIPLOMITE MÜÜK, USA DIPLOMIVESKITEST SAAB OSTA KASVÕI DOKTORIKRAADI. EESTIS LIIGUB SELLIST KAUPA AGA HARUHARVA, SEST ON JUBA ETTE TEADA, ET VÕLTSITUD DIPLOMIGA MEIL LÄBI EI LÖÖ,” RÄÄKIS INTERVJUUS ÕPETAJATE LEHELE ARCHIMEDESE AKADEEMILISE TUNNUSTAMISE AGENTUURI JUHT, EESTI ENIC/NARIC KESKUSE JUHATAJA **GUNNAR VAHT**.

SIRJE PÄRISMAA

Miks loodi akadeemilise tunnustamise agentuur ja milline oli algus aastal 1997?

1990. aastate algul hoogustus Eestist välismaale õppima minek. Kuid jätkata kõrgkoolis õpinguid välisriigi tunnistusega oli väga keeruline: koolidel polnud vastavat pädevust, vastuvõtuosakonnad nägid tihti välisdiploimeid esimest korda, kraadide ja diplomite nimetused erinesid riigiti. Ent üliõpilaste ja kutseõppurite liikumine üle riigipiiri pole võimalik, kui ei tunnustata eelnevaid õpinguid. Nii oligi Archimedese asutamise üks kindel eesmärk luua Eestis süsteem, mis seda võimaldaks.

Teine põhjus tulenes rahvusvahelisest nõudest. 1997. aasta aprillis võeti vastu Lissaboni tunnustamise konventsioon, millele kirjutas alla ka Eesti. Sellest ajast tekkis konventsiooniga liitunud riikidel kohustus luua oma tunnustamise süsteem ja keskus, mis annab infot akadeemilise tunnustamise kohta ja hindab välisriigi diplomeid.

Kuidas algas teie töö Archimedeses?

Olen tööl sihtasutuse loomise esimesest päevast. Alustasin nullist. Minu esimene tööruum oli haridusministeeriumis, polnud arvatigi ega teadmisi. Algul kuliski aeg sellele, et teha selgeks, kuidas käib tunnustamine Euroopas, millised on välisriigi diplomi hindamise kriteeriumid. Sain teada, et igas riigis on oma haridussüsteem – ning riigiti on need väga erinevad, kõrghariduses erinevad astmed ja ainepunktide süsteemid ja kraadide nimetused. Enne Bologna protsessi oli segadus ikka suur. Toona polnud ju võimalust guugeldada, internet oli alles algusjärgus ja Yahoo-otsimootor andis vähe infot, tuli palju raamatukogudes käia. Algasid ka õppevisiidid, uurimaks, kuidas sellised keskused töötavad. Esimene sõit oli Soome, edasi Saksamaale, Taani. See oli suur info hankimise aeg.

Võrreldes algusaegu tänasega, millised on suurimad erinevused?

Toona tuli teha väga palju selgitustööd, käia õppeasutustes, töötajate liitudes rääkimas, et haridussüsteemid on erinevad ja diplomeid tunnustada ei saa automaatselt. Tuli jagada teavet ka meie keskuse kohta ja ärgitada probleemidega meie poole pöörduma.

Kui 1999.–2000. aastal alustasid Euroopa riigid ühtse kõrgharidusmudeliga (nn 3+2-süsteem), läks hindamine ja tunnustamine oluliselt lihtsamaks. Bologna protsessi ja uut süsteemi selgitati Eestis palju.

Nüüd, kus meil on tunnustamisel-hindamisel 20-aastane kogemus, on kõik lihtsam. Koostöö kõrgkoolide ja töötajatega on väga hea, süsteem töötab.

Kuidas käib ühe kvalifikatsiooni või diplomi hindamine? Kuuldavasti võtab see aega.

Protsess võtab aega, sest taotlus on väga palju. 1990-ndate lõpus ja 2000-ndate alguses oli aastas 100–500 taotlust, praegu juba üle 2000. Kõige rohkem on taotlusi aprillist augustini, seega me puhtfüüsiliselt ei jõua neid kiiremini menetleda, kuigi hindamisprotsess on lihtne. Me ei vaata de-

20 aasta jooksul on Gunnar Vaht kolleegidega hinnanud 18 000 välisriigi diplomit/tunnistust 143 riigist.

FOTO: DELFI

tailideni õppekava ja aineleendit, vaid õpiväljundeid. Vaatame, kas õppeasutus on akrediteeritud ja riiklikult tunnustatud. Hindamisele läheb kvalifikatsioon ehk diplom ja kraad – kas sel on riiklik tunnustus välisriigis, kus see on välja antud. Vaatame, mis taseme kvalifikatsiooniga on tegemist. Seega on peamine väljundipõhine hindamine, teisisõnu – tunnustamise põhimõte ongi selgitada välja, mida taotleja saab akadeemilises elus edasi teha.

Määruse järgi on meil aega kuni 30 päeva ja nii palju suvel kulubki, sest dokumendipakid on suured. Hindamine ise võtab enamasti tund-paar. Mõne riigi puhul (Aafrika, Ladina-Ameerika, Aasia väiksemad riigid) on vaja rohkem uurida, sest infot on raske kätte saada ja alati pole ka põhjalikku teavet haridussüsteemi kohta. Euroopas on hästi toimiv koostöövõrk ja info on kiirelt hangitav.

Kui palju aasta jooksul hinnatud diplomite on pärit Euroopast?

Umbes kolmandik. Kuna paljusid Euroopa diplomeid oleme varasematel aastatel juba hinnanud, ei pea kõrgkoolid laskma seda enam uuesti teha, vaid nad võivad ise hinnata. Suurem osa hinnatavaid diplomeid on pärit Aafrikast, Aasiast, Ladina-Ameerikast, kolmandatest riikidest, kust tudengid meile õppima kandideerivad. Riikide esivisik on Nigeeria, Bangladesh, Kamerun, India ja Türgi. Nendega on keerulisem ja rohkem on ka võltsinguid.

Mis on kõige suuremad ohud selles valdkonnas? Kas on olnud ka kurioosseid juhtumeid?

Maailmas suuremaid ärisid mahu poolest on diplomite müük. Suures osas toimub see USA-s ja ka Vene Föderatsioonis. Ameerikas on tekkinud diplomiveskid – ülikooli pole olemas, aga antakse välja diplomeid keskkoolist doktorikraadini. USA-s on 500–1000

dipломiveskit. Mujal maailmas liigub nende diplomeid rohkem. Meile jõuab vähe, sest on juba teada, et Eestis ei jõua sellise diplomiga kaugele. Meil on info olemas ja kontrollitakse ka dokumenti autentsust. Muidugi, kui töötaja või kõrgkool seda ei kontrolli ega saada diplomit kahtluse korral meile hindamiseks, võib juhtuda, et võltsitud diplomiga töötatakse või õpitakse.

Kas Nõukogude-aegsete diplomitega saab ka EL-is tööd?

Kõrghariduse 3+2-süsteemile üleminekuga tekkis vajadus määrata, millele vastab varasem, nelja-aastane bakalareuse- ja teadusmagistrikraad, samuti üleminekuperioodi diplomid, sealhulgas Nõukogude Liidu omad, alates põhiharidusest doktorikraadideni. See oligi aastail 2002–2005 üks meie suurimaid tööloike. Oli vaja töötada välja võrdlustabelid. Koostasime põhjaliku analüüsi, tuues välja kõik eri süsteemides välja antud diplomid ja kraa-

did ning nende ligikaudsed vasted uues süsteemis. Anti välja määrus, et Nõukogude Liidu spetsialisti diplom vastab magistrikraadile ja annab juurdepääsu doktorioppele. See määrus on Eesti-sisene ega ole siduv teistele riikidele. Küll aga teame, et see on tunnustatud enamikus riikides (näiteks Skandinaavias, Soomes).

Mis on saanud Eestis tegutsenud Vene ülikoolide filiaalidest?

Nende vastu sõdimine oli üks keerulisemaid ja nõudis meilt palju vaeva. Probleem seisnes selles, et filiaalid andsid välja Venemaal asuvate ülikoolide diplomeid. Eesti-Vene lepinguga oli meil kohustus neid tunnustada, aga mingil hetkel selgus, et niimoodi jätkata ei saa, kuna siin asuvate filiaalide kvaliteet pole sama mis Moskva või Peterburi emaliikoolidel. Aastast 2006 neid filiaale teadaolevalt enam ei eksisteeri.

Sihtasutusel Archimedes on täitunud kahekümmes aastaring. Õpetajate Lehe artiklisarjas tutvustame asutuse tegemisi staažikamate eestvedajate kogemuste ja lugude kaudu.

Rahvusvahelistumine on maailmas tõusev trend ning üliõpilasmobiilsus üks selle suuremaid osasid. Kas võime öelda, et igasugune rahvusvaheline koostöö saab alguse ühistest arusaamadest tunnustamises? Põhimõtteliselt küll. Mobiilsus pole võimalik, kui pole eelnevat diplomi tunnustamist. Siit tulenevad ka teised kokkulepped – hea tahte memorandumid ülikoolide koostöös, ühisõppekavade loomine, rääkimata õppejõudude mobiilsusest. Igasugune koostöö – mitte ainult hariduses – tähendab, et üks riik tunnustab ja austab teise tegevust.

Mobiilsus baseerub tunnustamisel, aga tunnustada saab siis, kui on kvaliteet. Nii et me saame öelda: kõik algab kvaliteedist – kõrgkoolide akrediteerimisest, õppekavade kvaliteedi hindamisest. Tunnustamine on seega kvaliteedi ja mobiilsuse vahelili.

Olete mõjuka organisatsiooni, üleeuroopalise Lissaboni konventsiooni komitee president. Millest räägitakse praegu maailma tasandil?

Lissaboni konventsiooni ühes artiklis on kirjas, et riikidel tuleb välja töötada süsteem dokumentideta pagulaste kvalifikatsioonide tunnustamiseks. Seni on hinnatud-tunnustatud ikka dokumentide baasil. Aga diplom pole esimene asi, mille inimene põgenes kaasa haarab. Seega on süsteemi väljatöötamine praegu Euroopa Nõukogu ja UNESCO põhiline mure. Enamikus riikides pole seda veel rakendatud. Hinnata saab intervjuude, eksamineerimise, osaliste dokumentide kaudu, et luua pagulastele võimalus.

Teine teema puudutab diplomite tunnustamise aluseks võetavate üleeuroopaliste hindamiskriteeriumite ühtlustamist. Tunnustamine peab muutuma lihtsamaks ja kiiremaks. Aga mitmed riigid vaatavad ikka veel detailselt õppekava sisu ja kui paar ainet erineb, ei pruugita diplomit tunnustada. 3+2-süsteem kehtib küll üle Euroopa, aga haridussüsteemid on riigiti siiski erinevad ja lähtutakse liiga palju detailidest, mistõttu on Euroopas liiga palju mittetunnustamist. Sellega tegelemine ongi praegu üks Lissaboni konventsiooni komitee tööloike.

Millised on rusikareeglid, mida igaüks diplomite, kvalifikatsioonide kohta teada võiks?

Välisriiki õppima minnes tee kõigepealt selgeks, kas õppeasutus ja sealt saadav kraad on tunnustatud. Veel 2000. aastate alguses juhtus sageli, et noor läks õppima ja alles tagasi tulles selgus, et õppeasutus polnud akrediteeritud. Praegu on inimesed teadlikumad ja meie keskusest küsitakse infot enne õppima minekut.

Teie Facebooki kontol on palju väga häid fotosid. Kas ka tööst olete oma hobiks inspiratsiooni ammutanud? Mind huvitab arhitektuuri ja looduse pildistamine. Töö on mind viinud ka eksootilistesse paikadesse ja fotoaparaadi võtan alati kaasa.

www.koolidevarustus.ee
VAJALIK KOOLIDELE JA LASTEAEDADELE

11.11.2017
19.00
VABA
LAVA

TEEVAD:

TATJANA ROMANOVA, RAIN SAUKAS, ANU RUUSMAA, OLEG OSTANIN, KRÖÖT JUURAK, TAAVET JANSSEN, IRA PÄHN, SILVER SOORSK, TIINA MÖLDER, GERT PREEGEL, HELEN REITSNIK, SIMO KRUUSEMENT, ENDRO ROOSIMÄE, DMITRI KRUUS, ARGO LIIK, LAURA KVELSTEIN, OLGA PRIVIS, TIINA OLLESK, RENEE NÖMMIK, LIINA TEPAND, ANTS KURIST, THEODORE LEE PARKER, ROMAN PANKRATOV

PILETILEVI

RAAMATUD

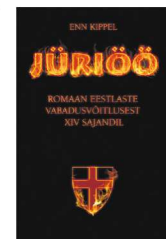

Helen Eikla

„Sennahoi ja Nurrnopsu”
Üks põhjamaa lugu

Papallona Print, 136 lk

Eesti autori südamluk ja põnev raamat seiklustest põhjamaises metsas, kus kohtuvad hoolitsev Nurrnopsu ning männi otsa maja ehitav Sennahoi. Ühtäkki tõuseb metsas torm, virmaliseks on kadunud ja udu sees hakkavad segadust külvama salapäraseid uduhaldjad ... See on vaheldusrikas, pisut maagiline põhjamaaine maailm, kuhu on segatud nii vanade eestlaste kombeid kui ka killukesi Skandinaaviast ja Jaapanistki. Raamatusse piktitud tarkused annavad ainek aruteluks ja oma järeltunde tegemiseks. Lugudest leiab mitmeid üllatusemomente ning tegelased ärkavad ellu autori armsate illustatsioonide kaudu.

Enn Kippel

„Jüriöö”
Romaan eestlaste
vabadusvõitlusest XIV sajandil
Triquetra kirjastus, 332 lk, kõva kaas

Romaan jutustab loo Jüriöö ülestõusust 1343. aastal. Kuna romaani autor Enn Kippel oli tuntud kui suur sõjaaja-loohuviline ja vanade relvade kollektsionäär, siis tuginen ka kogu sündmustik neil vähestel ajaloo faktidel, mis Jüriöö ülestõusust tänu vanadele kroonikatele teada on. Sellele karkassile tuginedes hargnebki romaan, kus lisaks sõjasündmustele maalitakse laiem pilt selleaegsest elust Eestimaa. Raamatus kirjeldatakse isegi sadama lihttööliste õhtust prassingut ja rüütliturniiri.
Head lugemist!
www.triquetra.ee

Tartu Ülikooli eetikakeskuse
10. väärtuskasvatuse konverents

KUULATA JA KÕNELDA

EHK DIALOOGILISEST KOMMUNIKATSIOONIST KOOLIS

21.-22. novembril
V Spa konverentsikeskuses (Riia 2, Tartu)

Kellele? Õpetajatele, koolijuhtidele, lasteaednikele, lapsevanematele, õpilastele, tugispetsialistidele, haridusvaldkonna töötajatele

Mis? Kõik hea kooli osapooled – õpilased, õpetajad, kooli tervikuna, kuid ka haridussüsteem – vajavad tõhusaks tegutsemiseks head suhtlemis- oskust teist poolt kuulata ja anda tagasisidet. Aega, mil tekib ühendus ja vastastikune arusaamine, võiks piltlikult nimetada kommunikatsiooni kvaliteetajaks. Konverentsil uurime, millist tagasisidet anda, mille kohta, kuidas ja millisel ajahetkel? Kuidas tagasisidet vastu võtta ja mida sellega pihta hakata? Kuidas tulla toime kriitilise tagasisidega? Ootame kõiki huvilisi osalema ka praktilistes töötubades!

Sõna võtavad: Liz Gulliford, Halliki Harro-Loit, Doris Kareva, Anu Parts, Tõnu Lehtsaar, Agne Kosk jpt.

Täpsem info ja registreerumine:
<http://www.eetika.ee/konverents2017>

Konverentsi korraldavad:

LASTEKONTSERT
VANAVANEMATE
JÕULUD
LIISI KOIKSON JA ETV LASTEKOOR
MUINASJUTUVESTJA PIRET PÄÄR
MUUSIKAJUHT AARNE SALUVEER

4. DETSEMBER KELL 13 ESTONIA KONTSERDISAAL
5. DETSEMBER KELL 12 VANEMUISE KONTSERDIMAJA
6. DETSEMBER KELL 12 PÄRNU KONTSERDIMAJA
7. DETSEMBER KELL 12 JÕHVI KONTSERDIMAJA

eestikonsert.ee

Telia, SALVA, PRIKE, SILBERAUTO, JAZZ

Geograafia ja geoinfo- süsteemide teabepäev

15. novembril toimub Eesti rahvusraamatukogus juba 13. korda geograafia ja geoinfosüsteemide (GIS) teabepäev. GIS-päeva eesmärk on populariseerida geograafiat, geoinformaatikat, kartograafiat ja nendega tihedalt seotud erialasid, tõsta geograafiaõpetajate teadlikkust GIS-ist ja toetada neid õpilastes eelnimetatud erialade vastu huvi äratamisel. Lisaks on teabepäeva oluline eesmärk jagada oskusteavet – erialaspetsialistid saavad nii omavahel kui ka õpilastele, tudengitele ja õpetajatele oma teadmisi jagada.

Teabepäeval toimub traditsiooniline konverents, kus ettekannetes tutvustatakse GIS-i kasutamist õppetöös, geograafiasteaduse uurimismeetodeid ja GIS-põhiseid rakendusi eri eluvaldkondades. Õpetajatele toimuvad tarkvarakoolitused ja saab võtta osa töötoast „Spetsialistilt õpetajale”, kus eri asutuste erialaspetsialistid annavad

ruumiandmete kasutamise näpunäiteid. Õpilasi ootame osalema uurimistööde ning kaardivõistlustel, parimad tööd märgitakse üritusel ära ja pannakse seinale. Raamatukogu fuažees tutvustavad GIS-i ja kartograafia tegelevad asutused enda tarkvaralahendusi, andmekogusid, publikatsioone, kaarte, rakendusi jm. Võimalik on uudistada kaardinäitust „Merekaardid”, mis pannakse kokku rahvusraamatukogu materjalide põhjal. Juhul kui soovite geograafianädalaga seoses enda kooli mõnda GIS-i spetsialisti oma tööst rääkima, registreeruge GeoMentori programmi veebilehel giskoolis.maps.arcgis.com või andke oma soovist teada gispaev@gmail.com.

Täpsem info ja registreerimine GIS-päeva kodulehelt www.gispaev.ee. Üritusest osavõtt on tasuta, olete oodatud!

ESTHER LINASK
GIS-päeva projektijuht

GIS ja geograafia teabepäev

15. novembril
2017

Eesti Rahvusraamatukogus

Üritus on TASUTA!

ERIPAKKUMINE
KOOLIDELE JA
LASTEAEDADELE!

Lõbus ja hariv
väljasõit Pärnusse!

PÄRNU LIIKLUSLINNAK
www.liikluslinnak.ee

HÜPPA MÄNGUMAA
www.hypa.ee

Tel 527 8011

VAT TEATER
www.vatteater.ee

ELSINOR
CENTRO DI PRODUZIONE TEATRALE
www.elsinor.net

MISTER GREEN

VISUAALNE LAVASTUS METSAST

Idee autorid ja dramaturgid: **Mihkel Seeder** ja **Giuditta Mingucci** (TEATER ELSINOR, ITAALIA) /
Lavastaja: **Helen Rekkor** (TEATRIHENDUS MISANZEN) /
Kunstnik: **Annamaria Cattaneo** (TEATER ELSINOR, ITAALIA) /
Videokunstnik: **Henry Griin** / Heliloaja:
Ardo Ran Varres / Näitleja: **Rauno Kaibiainen** (IMPROTEATER IMPEERIUM)

**22.11 kell 18.00, 23.11 kell 18.00,
12.12 kell 15.00, 12.12 kell 18.00**
Rahvusraamatukogu Teatrisaalis

Uus improteatri töötuba „LooVAT mõtlemist“! Etenduse pilet vaid 8€, kui kutsuda grupile ka töötuba!

Piletid müügil Piletimaailma ja Piletilevi müügipunktides ning Rahvusraamatukogu infoletis

LAKI RAAMATULAAT

Sentide eest sadu raamatuid!

KINGI LUGEMISRÕÕMU!

LASSEMAIA RAAMATUD 5 €

HIRMSA HENRY RAAMATUD 5 €

SUUR-KOOMIKSID 5 €

KOOMIKSIKOGUD 2 €

Reedel, 10. novembril kl 10-18 ja laupäeval, 11. novembril kl 10-16 Tallinna Raamatutrükikoja maja fuajees Laki 26, 1 korrusel

KOHAPEAL SAAB MAKSTA KA KAARDIGA. REEDEL ON MAJA EES PARKIMISKOHTADE ARV PIIRATUD! PROOVI LEIDA SOBIV KOHT LAKI TÄNAVAL.

EGMONT
WWW.EGMONT.EE

Hea tehnoloogia ja loodusainete valdkonna õpetaja

Olete väga oodatud tasuta täienduskoolitusele

Tehnoloogiline kirjaoskus praktikasse. Iseõitva sõiduki disainimine.

02.-03.12.2017 Viljandis
Osalemiseks vajalik eelregistreerimine, vt www.tehnoloogia.ee

Mart Soobik
Eesti Tehnoloogiakasvatuse Liit

EESTI TEHNOLOOGIA-KASVATUSE LIIT

Europa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

TARTU KATOLIKU HARIDUSKESKUS

ootab oma lasteaeda ja kooli rõõmsameelselt

- **põhikooli kehalise kasvatuse ja lasteaia liikumisõpetajat** – 0,75 kohta alates 8. jaanuarist,
- **eripedagoogi - väikese klassi õpetajat** – 1,0 kohta esimesel võimalusel!

Kvalifikatsiooninõueteks on riiklikult kehtestatud kvalifikatsiooninõuded ja erialane pädevus.
Palume CV-d ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide koopiaid saata hiljemalt **kolmapäevaks, 15.11.2017 kella 12-ks** aadressil kool@katoliku.edu.ee.

www.vatteater.ee

VAT TEATER OTSIB TULEVIKU NÄITEKIRJANIKKE!

VAT Teater alustab pooleteistaastase projektiga „**VAT, KUS DIALOOGI!**“, mille eesmärk on julgustada kooliõpilasi näidendite hingeeluga tutvust tegema. Selle esimene etapp on **stseenikirjutamise konkurss**, millest on oodatud osa võtma **8.–11. klassi õpilased**.

Stseen, pikkusega **1–2 lk**, on vabalt valitud teemal ja ükskõik kui mitme tegelasega. See stseen võib olla nii väljamõeldis kui päriselt juhtunud loo üleskirjutis – peaasi, et see on kirja pandud dialoogivormis. Tööd saata aadressile mihkel@vatteater.ee hiljemalt **27. märtsiks 2018**, rahvusvaheliseks teatripäevaks. Põnevamad tekstid avaldatakse VAT Teatri kodulehel.

Projekt jätkub 2018–19 hooajal, kui toimuvad näidendikirjutamise töötod ja kohtumised teatipraktikutega. Projekt lõppeb lavastatud lugemisega VAT Teatris. Rohkem infot projekti kohta VAT Teatri kodulehel www.vatteater.ee, rubriigis „**Õpetajale**“.

Info VAT Teatri töötubade ja teiste haridustegevuste kohta: mariliis@vatteater.ee. Tagasisidekirjutised lavastuste kohta saab saata: mihkel@vatteater.ee. Facebooki ja Instagrami leheküljel saab jagada fotosid ja mõtteid töötubade kohta, kasutades viidet **#vatitootad**.

Instagram
Facebook

PÜÜNSI KOOL

otsib oma tegusasse kollektiivi

- **eripedagoogi** (1,0 ametikohta),
- **klassiõpetajat** väikeklassile (1,0 ametikohta),
- **tugiisikut** (1,0 ametikohta).

Tööleasumine kokkuleppel.
Avaldus ja CV saata hiljemalt **13. novembriks** aadressil Püünsi Kool, Kooli tee 33, Püünsi küla, 74013 Viimsi vald või e-aadressil jekaterina@pyynsi.edu.ee.

KIIGEMETSA KOOL,

erivajadustega õpilaste kool,

võtab tööle tähtajalise töölepinguga

klassiõpetaja

ühe õpilase õpetamisele keskendunud õppele 2. klassi toimetulekuõppesse.

Avaldus, CV ja kvalifikatsiooni vastavust tõendavate dokumentide koopiaid esitada hiljemalt **05.11.2017. a** aadressil Kiigemetsa Kool, Siimusti, 48444 Jõgevamaa või kiigemetsakool@kiigemetsakool.ee.
Info urmas@kiigemetsakool.ee või telefonil 504 1261.

TÜRI PÕHIKOOL

kuulutab välja konkursi

lihtsustatud õppel olevate õpilaste klassi

õpetaja

ametikohale (1,0 kohta).

Tööleasumine esimesel võimalusel.
Kandideerijatel nõutav magistriskraad või sellele vastav kvalifikatsioon, õpetajakutse ning eripedagoogiline kompetentsus (320-tunnine eripedagoogika kursus).

Kandideerimiseks saata kandideerimis-avaldus, CV, haridust tõendavate dokumentide koopiaid ja muud kandidaadi poolt vajalikuks peetavad dokumendid **19. novembriks** Türi Põhikooli aadressil F. J. Wiedemanni 3a, 72213 Türi või e-aadressil sekr@tyripk.ee.
Lisainformatsioon telefonil 383 8270.

TALLINNA LASTEAE DÕNAKE

kuulutab välja konkursi

õpetaja

ametikohale.

Avaldus, elulookirjeldus, haridust tõendavate dokumentide koopiaid ja isikut tõendava dokumendi koopia saata aadressil ounake@ounake.edu.ee või Ehitate tee 23, 12613 Tallinn.

MURASTE KOOL

otsib oma kollektiivi

kahte **klassiõpetajat** (lapsehoolduspuhkusel olevate töötajate asendamiseks) alates 26. veebruarist 2018.

Kandideerimiseks palume esitada soovivavaldus ja elulookirjeldus hiljemalt **1. detsembriks** e-aadressil priit.joe@murastekool.edu.ee.

SAKU LASTEAE D PÄIKESEKILD

võtab alates 22. novembrist 2017 tähtajaliselt tööle

lasteaiaõpetaja

 (1,0).

Avaldus, kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide koopiaid, isikut tõendava dokumendi koopia ning kandidaadi soovil teised tema poolt oluliseks peetavad materjalid esitada hiljemalt **13. novembriks 2017** Saku lasteaia Päikesekild e-aadressil paikesekild@sakuvald.ee või lasteaia kohapeal Teaduse 14, Saku, Harjumaa.

KEILA KOOL

Keila Koolis õpib enam kui 1400 õpilast ligi 40 omavalitsusest. 2011. aasta jaanuaris valmis uus koolimaja, kus on head töötingimused ja tehnilised võimalused tänapäevaseks õpetamiseks.

Vajame täiskoormusega

eripedagoogi.

Otsime inimesi, kellel on erialane haridus või koolis töötamise kogemus ja suur soov saada õpetajaks.
Hindame oskust teha meeskonnatööd, empaatiavõimet ja soovi ennast arendada.

Omalt poolt pakume nüüdisaegset töökeskkonda, enesearendamise ja sportimisvõimalusi.

Palume oma elulugu ja kaaskiri saata kuni **10. novembrini** e-aadressil kool@keilakool.ee.

www.keilakool.ee

ÕNNITLEME

65

Marge Lauri
Tartu Karlova kooli sekretär

55

Krista Annuk
Jõgeva Karikakra lasteaia õpetaja

Aksella Piiliste
Jakob Westholmi gümnaasiumi õpetaja

50

Marje Lember
Jüri Tõrukese lasteaia õpetaja

Katre Pind
Kambja Ignatsi Jaagu kooli kauaaegne kehalise kasvatuse õpetaja

Kristiina Sommer
Tallinna tehnikagümnaasiumi inglise keele õpetaja

PÄRNU VANALINNA PÕHIKOOL

otsib oma meeskonda alates 08.01.2018. a

ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajat,

asendusõpetaja lapsehoolduspuhkuse ajaks (1,0).

Avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiaid esitada hiljemalt **14. novembriks** Nikolai 26, 80014 Pärnu või sekretar@vanalinn.parnu.ee.

TAARAMÄE LASTEAE D JÜRIS

pakub tööd

- lasteaiaõpetajale,
- erirühma õpetajale.

Tööleasumise aeg on jaanuaris 2018.

Sooviavaldus ja CV palume saata aadressil taaramae@rae.ee.
Täiendav info taaramae@rae.ee, tel 5691 8148.

Kuidas me mõistame maailma?

ME KÕIK OLEME OMA AJA LAPSED, KUST ME VÕTAME OMA LÄHTEARUSAAMAD JA TÕEKSPIDAMISED.

MAIE TUULIK
kasvatusteadlane

Mis on teadvus? Me ei tea seda, ütlevad teadlased. „Teadvus on üks selline asi, mida keegi pole osanud ära defineerida,” ütleb Tartu ülikooli vabade kunstide professor Peeter Laurits raamatus „Eesti mõttemaastikud”. „Me hoomame teda küll kogu aeg, ujume selles väljas, kuid ei mõista ta kohta ikka öelda muud, kui et teadvus on miskit peegeldav miski. Aga mis see on, mis peegeldab, ja mida ta peegeldab, see kõik on väga-väga hämar.”

Professor usub, et teadvus ei piirdu indiviidiga, vaid on kindlasti indiviidiulene. Tema arvates on teadvus pigem universaalne universumi kvaliteet. „Selline võnge, selline keskkond, selline ruum ja väli, mille sisse me – umbes nagu vette karates – koos oma toredate kesknärvisüsteemidega paigutume. Ja me toredad kesknärvisüsteemid on nagu televiisorid, mis peegeldavad selle välja musttuhandeid kanaleid.”

Selles väljas me siis toimetame, kes paremini, kes halvemini – just nii, nagu keegi oskab.

„Õigupoolest kasutame teadvust ju lihtsa rakendusliku instrumendina. Kes lööb sellega naela seinale, kes kühveldab lund. Igasuguseid asju saab temaga teha. Ja kes jätab üldse kasutamata. Me ise loome kõike seda, mida kogeme, mida teeme, mida näeme. Me oleme kõige otsesemal kombel selle kaasautorid. Kõik see, mis aset leiab, see on r-r-r-resonants.”

MAAILM POLE MEILE VAHETULT KÄTTESAADAV

Meeled on meile antud pigem kaitsevenitiilideks. Uku Masingu arvates säriseksime muidu selles infotulvas või puhta teadvuse voos läbi.

Välismaailmast saame infot elektriliste signaalide kaudu, mis tulevad meie meeltest; aju tõlgendab meeleorganitest tulevaid sisendeid ja teeb neist välise maailma mudeli.

Kristjan Kalm, Cambridge'i ülikooli neuroteadlane ja õppejõud, kirjutab artiklis „Visuaalse esteetika neurobioloogilised lätted”, et me ise konstrueerime maailmast mudeli, loome ajus endale isikliku ja kättesaadava versiooni. Selle mudeli loome me kogemuste põhjal.

Visuaalse maailma puhul algab konstrueerimine primitiividest: värvid, erineva orientatsiooniga jooned, ruumi osad (üleväl, all, vasakul jne). Ajus on eraldi „osakond”, mis tegeleb ainult visuaalsete primitiivide tunnetamisega. Näiteks eksisteerivad neuronid, mis töötavad ainult siis, kui silm liigub üle rohelisest joonest, mis on 45-kraadise orientatsiooniga. Ehk selleks, et üldse midagi näha, peab see kõigepealt vastama teatud tingimustele. Meie silmad ei näe ultravioletvalgust või kosmilist kiirgust, sest lihtsustatult öeldes polnud Aafrika savannis sellega midagi peale hakata. Samamoodi ei kuule me sagedusi, mis on madalamad kui 40 Hz ja kõrgemad kui 20 Hz. Printsip on sama – nendel sagedustel ei juhtu looduses eriti midagi, mis oleks inimese jaoks oluline.

Ajul on konkreetne ja spetsiifiline ülesanne – arvutada kiiresti ja efektiivselt, mis järgmisena juhtuma hakkab. Savannis rohu sees kõndides tuleb kiiresti otsustada, kas võsas jookseb lõvi või gasell. Kuigi pindmiselt on see mõttekäik lihtne, on neuroarvutuslikult tegemist keerulise hierarhilise protsessiga, mille puhul on sekundi murdosad elulise tähtsusega. Kõik ebaoluline jääb kõrvale ja arusaamine tuleb automaatselt, ilma et me visuaalsetest arvutusmehhanismidest kuidagi teadlikud oleksime.

Probleemis „gasell vs lõvi” on peidus kolm üsna lihtsat, isegi triviaalset neuroarvutuslikku printsiipi. Esiteks, me näeme maailma objekti tasandil (gasell või lõvi); teiseks, visuaalsed objektid on sellise arvutuse tulemus, millele meil ei ole teadlikku ligipääsu ja mille üle puudub kontroll; kolmandaks, mida vähem infot, seda parem, sest lihtsate objektide tähendus on selgem.

Kesknärvisüsteemi jaoks on oluline tunda objekt ära tervikuna ja võimalikult kiiresti.

OTSI JA SA LEIAD

„Inimene on äärmiselt keerukas otsi-ja-sa-leiad-instrument,” kirjutab neuroteadlane Jill Taylor oma raamatus „Silmiav insult”. „Me oleme loodud nii, et me keskendume sellele, mida otsime. Kui ma otsin maailmas punast, siis ma leian seda igalt poolt. Algul silman ainult natuke punast, aga kui ma pike-mat aega punase otsimisele keskendun, siis enne kui ma isegi aru saan, hakkab nägema punast igal pool.”

Et meie närvivõrgustikud koosnevad neuronitest, mis suhtlevad teiste samadesse närviringetesse kuuluvate neuronitega, muutub nende närvivõrgustike käitumine üpris ennustatavaks. Mida enam teadvustatud tähelepanu me mingile närviringele pöörame või mida rohkem teatavaid mõtteid mõtleme, seda suuremaks muutub tõenäosus, et need ringed või mõttemustrid aktiveeruvad juba minimaalse välise stimulatsiooni tulemusena.

Paljudel meist väljuvad need mõttemustrid kontrolli alt ning me hakkame pidevalt igasuguseid katastroofilisi asju ette kujutama. Kahjuks ei õpetata meie ühiskonnas lastele, et nad peavad oma meele – kuplialuse aia – eest tähelepanelikult hoolitsema. Autor usub, et ilma struktuuri, tsensuuri või distsipliinita väljuvad meie mõtted kontrolli alt ja muutuvad automaatseteks. Kuna me ei oska oma ajus toimuvat eest hoolitseda, oleme me haavatavad nii selles suhtes, mida inimesed meist mõtlevad, kui ka reklaami ja manipulatsiooni suhtes.

ÄRKAMINE JA TEADVUSE VIRGUMINE

Helilooja Sven Grünberg selgitab raamatus „Eesti mõttemaastikud”, et kõik suured vaimsed õpetajad rõhutavad vajadust

teha vahet oluliste ja vähem oluliste asjade vahel. Keskenduda tuleb inimeseks olemisele, kaastundele ja tarkusele.

„Mida virgumise all mõeldakse? Nimelt seda, et ärgatakse seisundist, kus praegu viibime. Me kõik kogeme igal ööl uneseisundit – ja siis ärgates mõtleme, et oli seal unes, mis oli, aga väga hea, et ärkasime: pilt läks palju selgemaks. Tavaliselt nähakse unes ikka mis-kisugust virvarri.”

Kui teadvus lõplikult virgub, siis ärgatakse sellest seisundist. Virgununa nähakse magava teadvusega neid, kes on tavamõttes ärkvel; nähakse nende meeltesegadust, sest meel on varjutatud meeleplekkidega. Meeleplekkidest kõige raskemini ületatav on muidugi mõistmatus, nõmedus.

Sven Grünberg usub, et inimesel on siin elus oma kohustused ja ülesanded, ja see pole igaühe isiklik asi, mis ta teeb. „Me oleme kohustatud ennast arendama. Miks? Sest kõik halb siin ilmas tuleneb rumalusest ja mõistmatusest ning sellest saab üle ainult analüütilise mõtlemise abil.”

Loomulikult tuleb analüütilisele mõtlemisele mingil hetkel piir ette

ja siis võib rääkida ka intuitsioonist. Grünbergi arvates võiks intuitsiooni rohkem usaldada alles siis, kui teadvusele on asjakohane vundament rajatud. Analüütilise mõtlemise alusbaas peaks olema tugev.

„Intuitsiooni kõrval on üheks probleematiliseks märksõnaks ka niinimetatus südamehääli,” kirjutab Grünberg. „Seda ülistatakse kriitikavabalt, kuid kui süda on loll, siis annab see võimaluse halbadeks tegudeks.”

Näiteks võib ema kogu südamest tahta lapsele kõige paremat, aga üsna tihti teeb hoopis halba. Mitte sellepärast, et ta süda pole piisavalt soe, vaid seepärast, et puudub tarkus ja vohab rumalus. Mõlemat tuleb arendada proportsionaalselt. Kvaliteetne südame-soojus on seotud mõistmisvõime ja tarkusega, usub autor.

Sven Grünbergi arvates võib inimese arengut vaadelda kolmeosalise protsessina: esimene arengufaas on primitiivses mõttes lihtsus; teine faas on intellektuaalsus, kus maailm on kohutavalt komplitseeritud; kolmandas faasis muutub pilt selgeks ning avaneb hoopis teistsugune lihtsus.

KAHJUKS EI ÕPETATA MEIE ÜHISKONNAS LASTELE, ET NAD PEAVAD OMA MEELE – KUPLIALUSE AIA – EEST TÄHELEPANELIKULT HOOLITSEMA.

ERI ELUFAASIDES HAKATAKSE SAMAST TEKSTIST ERINEVAID SÕNUMEID VÄLJA LUGEMA. KUI KIRJANDUST EI LOE, SIIS HING EI KASVA.

FAKTID JA TEATUD NÄHTUSED ON MEILE OLULISED VAID SIIS, KUI ME NEID NÄEME, KUULEME JA MÄRKAME.

Autor kirjutab, et kesktee ehk optimaalse otsing on budistliku mõtlemise alus. Väga selgelt väljendub see ka meditatsioonis: paned arstirohu sisse mingit ainet liiga palju, võid inimese tappa, aga õiges annuses saad inimest ravida. Sama lugu on puhkuse ja töötamise suhtega. Optimaalse otsing ja leidmine on elu üks võtmeküsimusi.

„Raamatuid ei peaks lihtsalt läbi lugema, vaid ka korduvalt läbi mõtestama,” selgitab autor. „On vaja uuesti suhestuda, sest lugejana oleme ju muutunud. Eri elufaasides hakatakse samast tekstist erinevaid sõnumeid välja lugema.”

Marju Lepajõe ütles ühes usutluses, et kui kirjandust ei loe, siis hing ei kasva. Olen sama meelt, et nii see on.

OMA AJA LAPSED

E. F. Schumacher kirjutab oma raamatus „Hämmeldunu teejuht”, et inimene ei suuda näha ilu, kui temas endas puudub ilu, või tunda pühadust, kui temas endas seda pole. See tähendab, et faktid ja teatud nähtused on meile olulised vaid siis, kui me neid ülepea näeme, kuuleme ja märkame. Ja kui terve inimeste viis meelt on enam-vähem kõigil sarnased, siis intellekti ja tundeelu erinevused on juba põhjapanevalt suured.

Schumacher toob järgmise näite. Võtame näiteks raamatu. Looma jaoks on raamat vaid mingi kujuga asi. Igasugune muu tähendus, mis raamatul võiks olla, on kõrgemal tema arusaamise tasemest. Minnes aste kõrgemale, metsinimese juurde, siis tema võib vaadata raamatut kui paberit, millel on märgid. See arusaam vastab tema mõistmise tasemele. See pole vale, nii nagu looma arusaamgi, ent raamat võib tähendada ka hoopis muud. See võib näida kui seeria tähti, mis on korrastatud kindlate reeglite järgi. Metsinimesega võrreldes on see jälle kõrgem mõistmise tase. Ja lõpuks, et raamat väljendab arvamusi, mõtteid – see on antud näite puhul mõistmise kõrgeim tase.